

The background image shows a silver, modern coat rack with several vertical poles. A black jacket is hanging from one of the poles, and a white, pleated garment, possibly a shirt or a scarf, is draped over the jacket. The wall behind the rack is a light, neutral color.

Evaluatie pilot geïntegreerde aanpak huiselijk geweld

Addendum maart 2021

Contactgegevens

5 mei 2021

Nynke Piepers

niepers@dsp-groep.nl

Wendy Buysse

wbuysse@dsp-groep.nl

Inhoud

1	Inleiding	4
1.1	Onderzoeksvragen	5
1.2	Verlengde pilot in cijfers	5
1.3	Leeswijzer	7
2	Proces tot aan zitting	8
2.1	Informatieverzameling en -verstrekking ten behoeve van afdoeningsbeslissing	8
2.2	Informatieverzameling en -verstrekking tussen de afdoeningsbeslissing en de zitting	9
3	Geïntegreerde aanpak op de huiselijk geweldzitting	16
3.1	Welke zaken zijn geschikt voor een geïntegreerde aanpak?	16
3.2	Invulling van de huiselijk geweldzitting	17
3.3	Regie in huiselijk geweldzaken	22
4	Conclusie en aanbevelingen	24
	Bijlagen	
	Bijlage 1 Onderzoeksmethoden	276

1 Inleiding

Tussen april 2019 en april 2020 voerde DSP-groep, in samenwerking met de Universiteit Leiden, een evaluatie uit naar de pilot geïntegreerde aanpak huiselijk geweld in Rotterdam-Rijnmond. Op basis van de uitkomsten van het onderzoek is door de stuurgroep beslist om de pilot te verlengen. In de verlengde pilot wilden de ketenpartners minder de nadruk leggen op het combineren van juridische procedures en meer op het integraal in kaart brengen van de problematiek achter het huiselijk geweld. Ook wilden de partners in de pilot onderzoeken hoe de rechter eerder in het proces een regierol kan vervullen bij het in kaart brengen van de problematiek en daar in een vroeg stadium op in kan spelen. Tussen begin oktober 2020 en april 2021 heeft DSP-groep opnieuw een evaluatie uitgevoerd.

De evaluatie van de verlenging van de pilot heeft als doel om na te gaan in welke mate de aanpassingen in het werkproces bij ZSM, Zorg- en Veiligheidshuis Rotterdam-Rijnmond (ZVHRR), het Openbaar Ministerie (OM), Reclassering Nederland (RN), Slachtofferhulp Nederland (SHN), Raad voor de Kinderbescherming (RvdK) en de rechtbank Rotterdam zijn doorgevoerd en in hoeverre die aanpassingen leiden tot de gewenste resultaten en de lessen die daaruit getrokken kunnen worden. Sinds april 2020 gaat het om de volgende wijzigingen in het werkproces:

- 🕒 **Een actievere rol voor het ZVHRR in het monitoren van potentiële combi-zaken t.b.v. het detecteren van multi-problematiek:** een medewerker van het ZVHRR houdt zich acht uur per week bezig met het detecteren van multi-problematiek. Zo wordt er door de medewerker actief contact onderhouden met RN en SHN. RN benadert vervolgens de verdachte en SHN het slachtoffer om na te gaan of er een civiele procedure loopt of het voornemen bestaat om een civiele procedure te starten en of lichten hen voor over de mogelijkheid van een combi-zaak. Het uitgangspunt van deze wijziging is om meer combi-zaken te detecteren tussen de afdoeningsbeslissing op ZSM en de uiteindelijke zittingsdatum.
- 🕒 **Twee huiselijk geweldzittingen per week:** er worden in de laatste fase van de pilot (vanaf oktober) twee huiselijk geweldzittingen per week gehouden in plaats van één. Hiermee is de capaciteit vergroot, hetgeen ertoe moet leiden dat zaken sneller op zitting komen. Daarnaast is voor alle huiselijk geweldzaken minimaal een uur uitgetrokken op zitting, waar voorheen een half uur gold voor alleen strafzaken en een uur voor combi-zaken. In oktober 2020 is gestart met twee huiselijk geweldzittingen per week.
- 🕒 **Regierol van de rechter wordt vergroot:** er wordt onderzocht hoe de rechter een grotere regierol kan krijgen door zaken sneller (soms al binnen twee weken na de pleegdatum) op zitting te brengen. De rechter kan er op dat moment bijvoorbeeld voor kiezen om een strafzaak aan te houden om in het vrijwillig kader afspraken over mediation te maken en/of de mogelijkheid en wenselijkheid van hulpverlening en civiele procedures te verkennen. De verwachting is dat de rechter hiermee beter kan inspelen op de achterliggende problematiek in het gezin en eventuele combi-zaken ook door de rechter gedetecteerd kunnen worden.

1.1 Onderzoeksvragen

De evaluatie van de verlening van de pilot moet antwoord geven op twee kernvragen:

- 1) *Welke informatie is wanneer en door wie beschikbaar gesteld ten behoeve van de zitting?*
- 2) *Heeft deze informatie invloed gehad op de wijze van afdoening van de strafzaak of anderszins op beslissingen die de rechter in het kader van die strafzaak heeft genomen?*

Daarnaast adresseren wij in dit aanvullende onderzoek enkele zaken die in de eerdere evaluatie onderbelicht zijn gebleven:

- 🕒 de ervaringen van betrokken verdachten en slachtoffers met de huiselijk geweldzittingen;
- 🕒 inzicht in het verloop van de zitting en de interventies die worden ingezet.

Om antwoord te geven op de kernvragen hebben we gebruik gemaakt van verschillende onderzoeksmethoden. Een uitgebreide beschrijving van de onderzoeksmethoden staat in de bijlage. Met betrekking tot de ervaring van betrokken verdachten en slachtoffers was het de bedoeling dat wij met hen in contact zouden komen via hun advocaten, na afloop van de zitting die wij hadden bijgewoond. Dit bleek in de praktijk niet haalbaar. Zowel advocaten als hun cliënten zijn terughoudend in het deelnemen aan interviews, wat gelet op de beladenheid van het onderwerp en de intensiteit van de zittingen begrijpelijk is. Het is niet mogelijk gebleken om verdachten en aangevers direct na zitting in de rechtbank te spreken en ook voor deelname aan een telefonisch interview een paar dagen na de zitting gaven verdachten en slachtoffers geen toestemming. In plaats daarvan vroegen wij via de rechtbank de advocaten om enkele dagen na de zitting deel te nemen aan een kort telefonisch interview. Ook dat bleek lastig en heeft uiteindelijk geresulteerd in drie interviews met advocaten.

Daarnaast heeft de pilot door de uitbraak van het Corona-virus tussen maart en mei 2020 stilgelegen, omdat geen fysieke zittingen mogelijk waren. Dit heeft mogelijk invloed gehad op de doorlooptijden van de huiselijk geweldzaken (strafzaken) en combi-zaken die in het kader van deze pilot zijn behandeld. Daarnaast wordt als gevolg van de maatregelen voor het bestrijden van het Corona-virus meer digitaal gewerkt, waarbij bijvoorbeeld ketenpartners op ZSM niet meer fysiek bijeenkomen. De digitalisering van de werkwijze en eventuele knelpunten die daarbij zijn ontstaan, hebben mogelijk invloed gehad op de bevindingen van dit onderzoek.

1.2 Verlengde pilot in cijfers

In deze paragraaf geven wij een aantal kerngegevens die door een medewerker van het ZVHRR en de griffiers van de rechtbank Rotterdam zijn bijgehouden voor de periode 1 oktober 2020 tot 1 maart 2021. Deze informatie dient als achtergrondinformatie voor de bevindingen van de evaluatie.

ZVHRR

Uit de registratiegegevens van het ZVHRR blijkt dat voor de onderzochte periode in 83 huiselijk geweldzaken door de medewerker van het ZVHRR navraag is gedaan bij ketenpartners over problematiek in het gezin ten behoeve van de detectie van combi-zaken (zie tabel 1.1). Bij tabel 1.1. moet de opmerking worden geplaatst dat soms wel informatie is aangeleverd, maar de informatie niet relevant was met betrekking tot combi-zaken. Deze gevallen zijn als categorie 'nee' aangemerkt.

Van de 83 zaken was in 49 zaken sprake van multi-problematiek. In de meeste gevallen gaat het om een combinatie van relatieproblemen met problemen in het gezin met betrekking tot de kinderen (bijvoorbeeld omgang of gezag) en in minder gevallen om een combinatie met middelengebruik, stalking, huisvestingsproblemen en/of schulden.

Tabel 1.1 Registratiegegevens potentiële combi-zaken ZVHRR (periode 1 oktober 2020 tot 1 maart 2021) (n=83)

Relevante informatie beschikbaar ten behoeve van combi-zaken van:	Ja	Nee	Onbekend
Reclassering	40	41	2
Slachtofferhulp Nederland	24	40	19
Raad voor de Kinderbescherming/Gecertificeerde instelling	53	28	2
Politie	73	9	1
Overige informatie:	Veilig Thuis (11x), gemeente Rotterdam (11x) en overig		

Rechtbank Rotterdam

Uit de door de rechtbank aangeleverde registratiegegevens blijkt dat tussen 1 oktober 2020 en 1 maart 2021 29 huiselijk geweldzittingen zijn geweest (zie tabel 1.3). In totaal werden er zeven combi-zaken op die huiselijk geweldzittingen behandeld. Daarnaast waren er nog 13 potentiële combi-zaken waarbij geen toestemming werd gegeven door de aangever (n=8) of de verdachte (n=5).

Tabel 1.3 Aantal huiselijk geweldzittingen en combi-zaken, uitgesplitst per maanden (periode 1 oktober 2020 tot 1 maart 2021)

Maanden	Aantal zittingen	Aantal combi-zaken
Oktober	4	1
November	7	1
December	4	2
Januari	8	1
Februari	6	2
Totaal	29	7

Door de griffiers van de rechtbank Rotterdam werden tussen 1 oktober 2020 en 1 maart 2021 van 40 huiselijk geweldzaken registratiegegevens bijgehouden. In 25 van de 40 zaken was er informatie van de reclasering beschikbaar, in veertien gevallen niet. De reden van het ontbreken kan zijn dat er wel contact is gezocht met de verdachte, maar het niet gelukt is om contact te krijgen.

Volgens de gegevens van de rechtbank werd een verdachte gemiddeld binnen zeven maanden na pleegdatum gedagvaard (zie tabel 1.4).¹ Ongeveer de helft van de verdachten werd binnen drie maanden na pleegdatum gedagvaard. Gemiddeld werd binnen drieënhalve maand na de dagvaarding uitspraak gedaan in de huiselijk geweldzitting. In ruim driekwart van de zaken werd binnen drie maanden na dagvaarding uitspraak gedaan.

Tabel 1.4 Registratiegegevens huiselijk geweldzaken en combi-zaken rechtbank Rotterdam (periode 1 oktober 2020 tot 1 maart 2021) (n=40)

	Doorlooptijd tussen pleegdatum en dagvaarding	Doorlooptijd tussen dagvaarding en uitspraak
0 tot 99 dagen	47,5% (n=19)	77,5% (n=31)
100 tot 199 dagen	12,5% (n=5)	7,5% (n=3)
200 tot 299 dagen	10% (n=4)	2,5% (n=1)
300 tot 399 dagen	10% (n=4)	7,5% (n=3)
400 tot 499 dagen	7,5% (n=3)	2,5% (n=1)
500 tot 599 dagen	2,5 (n=1)	-
Meer dan 1000 dagen	5% (n=2)	-
Onbekend	5% (n=2)	2,5% (n=1)
Totaal	100% (n=40)	100% (n=40)
Gemiddeld	210 dagen	105 dagen
Minimum	0 dagen	18 dagen
Maximum	1546 dagen	463 dagen
Mediaan	108 dagen	79 dagen

1.3 Leeswijzer

In deze aanvullende rapportage formuleren we op basis van de evaluatie van de verlengde pilot randvoorwaarden voor het proces tot aan de zitting en randvoorwaarden voor de invulling van de huiselijk geweldzitting. We borduren in deze rapportage voort op de beschrijvingen en de uitkomsten van de eerdere evaluatie. Dit rapport moet dan ook worden gezien als een addendum met aanvullende lessen. We benoemen zodoende ook alleen bevindingen die nieuw zijn ten opzichte van voorgaande evaluatie.

In hoofdstuk 2 beschrijven we bevindingen ten aanzien van het proces tot aan de zitting. In hoofdstuk 3 gaan we in op de bevindingen die betrekking hebben op de geïntegreerde aanpak op de huiselijk geweldzitting. Ook gaan we in hoofdstuk 3 in op de regierol van de rechter. Tot slot geven we in hoofdstuk 5 de conclusies en aanbevelingen voor vervolg.

¹ Bij de interpretatie van de cijfers moet rekening worden gehouden met de vertraging die is ontstaan nadat in april en mei 2020 vanwege het corona-virus geen huiselijk geweldzittingen werden gehouden.

2 Proces tot aan zitting

2.1 Informatieverzameling en -verstrekking ten behoeve van afdoeningsbeslissing

Op ZSM vindt de selectie van potentiële combi-zaken plaats. Ten behoeve van het maken van de beslissing of een zaak geschikt is als combi-zaak voor de huiselijk geweldzitting van de pilot, wordt op het Advies- en Triagepunt informatie verzameld. Deze informatie wordt verschaft door onder andere politie, gemeenten, Veilig Thuis (VT), Slachtofferhulp Nederland (SHN), Reclassering Nederland (RN), het Openbaar Ministerie (OM) en de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK). In deze paragraaf bespreken we wat goed gaat in die informatieverstrekking- en verzameling en wat beter kan.

Wat gaat goed?

In vorige evaluatie bleek dat de werkafpraak met de politie om het sjabloon of protocol voor het opnemen van de aangifte en het afnemen van het sociaal verhoor aan te passen zodat politiemensen standaard zouden vragen naar echtscheidingsproblematiek en betrokkenheid van kinderen niet haalbaar was. De portefeuillehouder huiselijk geweld bij de politie liet toen weten dat in gesprekken met de doelgroepen coördinatoren in de districten wel gewezen was op het belang van het sociaal verhoor in relatie tot deze pilot. Het doel van deze aanpassing was om bij de afdoeningsbeslissing op ZSM informatie te hebben dat er mogelijk sprake is in een gezin van problematiek die kan leiden tot een civiele procedure. In de vorige evaluatie bleek dat officieren van justitie doorgaans wel informatie over een echtscheiding en/of betrokkenheid van kinderen in de processen-verbaal terugvinden. De registratiegegevens van het ZVHRR onderbouwen nu ook deze bevindingen. In 73 van de 83 zaken was in de processen-verbaal informatie over de relatie en/of kinderen terug te vinden.

Wat zijn aandachtspunten?

In deze evaluatie zijn door respondenten een aantal aandachtspunten genoemd die de afdoeningsbeslissing bemoeilijken:

- ② Officieren van justitie melden in het interview dat de RvdK niet altijd bij het afdoeningsoverleg op ZSM aansluit als wel informatie over de gezinssituatie en de kinderen gewenst is. Volgens de officieren van justitie is de reden daarvoor dat het Advies- en Triagepunt niet alle huiselijk geweldzaken als potentiële combi-zaken aanmerkt, wat wel de afspraak is. Hierdoor is het niet duidelijk in welke zaken door de RvdK informatie verzameld moet worden ten behoeve van de afdoeningsbeslissing. Door het digitaal werken als gevolg van de coronamaatregelen is de werkafpraak naar de achtergrond verdwenen, aldus de respondenten. Volgens het ATP speelt ook mee dat aan de kant van het OM veel roulatie is geweest van betrokken officieren van justitie, waardoor vanuit het OM minder sturing is geweest op potentiële combi-zaken. Onlangs is volgens de respondenten deze werkafpraak weer nieuw leven in geblazen, maar het blijft volgens hen een

kwestie van het herhalen van (het belang van) de werkwijze zodat deze wordt uitgevoerd zoals dat beoogd is.

- ⦿ Een ander aandachtspunt is het ontbreken van Veilig Thuis Zuid-Holland Zuid op de ZSM-dienst. Doordat deze organisatie niet fysiek op de ZSM-dienst aanwezig is, verloopt de informatie-uitwisseling minder makkelijk dan de informatie-uitwisseling met Veilig Thuis Rotterdam-Rijnmond. De informatie-uitwisseling met Veilig Thuis Zuid-Holland Zuid gebeurt nu alleen op aanvraag. Het OM is met Veilig Thuis Zuid-Holland Zuid aan het onderzoeken hoe haar inbreng uitgebreider en makkelijker kan verlopen.

2.2 Informatieverzameling en -verstrekking tussen de afdoeningsbeslissing en de zitting

Nadat een huiselijk geweld-zaak als potentiële combi-zaak is aangemerkt en gepland staat op de huiselijk geweldzitting, wordt zowel door het ZVHRR als door de rechtbank informatie verzameld. In deze paragraaf beschrijven we eerst kort wat die informatieverzameling- en verstrekking inhoudt. Vervolgens bespreken we wat in het gehele proces tussen de afdoeningsbeslissing en de zitting beter kan en bespreken we waarom sommige aangevers en verdachten niet willen meewerken aan een combi-zaak. Tot slot geven we een aantal suggesties om het aantal combi-zaken omhoog te brengen.

Monitoring door het ZVHRR

Zoals in de inleiding werd beschreven, heeft het ZVHRR sinds april 2020 een actievere rol in het monitoren van huiselijk geweldzaken die gepland staan op de huiselijk geweldzitting van de pilot om (potentiële) combi-zaken te detecteren. De monitoring houdt in het kort in dat de medewerker van het ZVHRR van de parketsecretaris van het OM een lijst met huiselijk geweldzaken binnenkrijgt die tijdens het afdoeningsoverleg als potentiële combi-zaak zijn aangemerkt en gepland staan op de huiselijk geweldzitting van de pilot. Voor die zaken vraagt het ZVHRR informatie op bij RvdK, SHN en RN. Het gaat in ieder geval om de volgende informatie:

- ⦿ Bij de Raad voor de Kinderbescherming gaat zij na of er een raadsonderzoek loopt en of deze (conform werkafspraken voor voorrang voor potentiële combi-zaken) binnen 10 weken gereed is vanaf het moment dat er een beslissing is genomen dat een raadsonderzoek nodig is.
- ⦿ In geval uit het proces-verbaal van de politie blijkt dat de verdachte of de aangever voornemens is een civiele procedure te starten, vraagt het ZVHRR bij de contactpersonen van RN en SHN om contact op te nemen met de verdachte en aangever over de stand van zaken. Bij beide organisaties is één aanspreekpunt aangewezen die zich bezighoudt met het coördineren van de pilot binnen RN en SHN en contact opneemt met de betrokkenen. Deze contactpersonen ontvangen een Excel-bestand met de zaken die gepland staan op de huiselijk geweldzitting en de concrete vragen per zaak die door SHN en RN moeten worden uitgezocht. Een voorbeeld van een concrete vraag is: "Hebben betrokkenen inmiddels het verzoek voor een omgangsregeling ingediend of zij zijn voornemens dit

te doen voor de zitting?” en “Zijn betrokkenen gehuwd, en zo ja, zijn zij voornemens om een echtscheidingsverzoek in te dienen?”

- Indien er wijzigingen in zittingsdata nodig zijn, bijvoorbeeld omdat blijkt uit de informatie van RN of SHN dat een civiele procedure wordt gestart door een betrokkene die invloed heeft op de termijn waarop de strafzaak kan worden behandeld, wordt door de medewerker van ZVHRR met het OM en de rechtbank contact opgenomen en afgestemd.

Uit de analyse van de registratiegegevens van het ZVHRR blijkt dat voor de periode 1 oktober 2020 tot 1 maart 2021 de monitoring de volgende informatie heeft opgeleverd:

Tabel 2.1 Verzamelde informatie ten behoeve van de monitoring van potentiële combi-zaken door het ZVHRR (1 oktober 2020 – 1 maart 2021)

Informatie beschikbaar van:	Ja	Nee	Onbekend
Reclassering	40	41	2
Slachtofferhulp Nederland	24	40	19
Raad voor de Kinderbescherming/Gecertificeerde instelling	53	28	2
Politie	73	9	1
Overige informatie:	Veilig Thuis (11x), gemeente Rotterdam (11x) en overig		

In 40 van de 83 huiselijk geweldzaken is relevante civiele informatie beschikbaar van de reclassering voor de detectie van combi-zaken. In 24 van de 83 gevallen was relevante civiele informatie van SHN beschikbaar.

Informatieverzameling door de dossiercoördinatoren van de rechtbank

Om inzicht te krijgen in wat er speelt in een gezin of relatie, maken rechters gebruik van verschillende bronnen uit het sociale domein en eventueel – in geval van een combi-zaak – de verschillende juridische domeinen (straf-, familie- en/of jeugdrecht). In de aanloop naar de zitting wordt deze informatie verzameld - naast de informatie die standaard wordt opgevraagd - door het ZVHRR en opgenomen in het strafdossier en het civiele dossier. Deze dossiers blijven zoals gebruikelijk gescheiden. In de dossiers zit onder andere informatie van RN, RvdK en de politie.

Als de rechters in een combi-zaak meer informatie willen hebben over de familieverhoudingen en eerdere familierechtelijke zaken, gaan zij zelf na of er oudere beschikkingen staan in het systeem van de rechtbank van eerdere behandelingen door een familierechter of zij vragen via de dossiercoördinatoren om aanvullende informatie.

Uit de registratiegegevens van de griffiers van de rechtbank Rotterdam blijkt dat in de huiselijk geweldzaken die tussen 1 oktober 2020 en 1 maart 2021 op de huiselijk geweldzitting van de pilot zijn behandeld, is

bijgehouden welke informatie beschikbaar was ten behoeve van de huiselijk geweldzitting. Dit is weergegeven in tabel 2.2. De reden van het ontbreken van informatie kan bijvoorbeeld zijn dat de reclassering wel contact heeft gezocht met de verdachte, maar het niet gelukt is om contact te krijgen. Door de griffiers is niet bijgehouden of informatie van de politie aanwezig was, omdat in alle gevallen een aangifte is opgenomen en proces-verbaal is gemaakt door de politie alvorens een strafzaak op de zitting komt.

Tabel 2.2. Verzamelde informatie door de dossiercoördinatoren voor alle huiselijk geweldzaken op de huiselijk geweldzitting van de pilot (1 oktober 2020 – 1 maart 2021)²

Informatie beschikbaar van:	Ja	Nee	Onbekend
Reclassering	25	14	1
Raad voor de Kinderbescherming/Gecertificeerde instelling (alleen voor combi-zaken)	1	2	0

Wat gaat goed?

- ③ Het werkproces van de monitoring wordt uitgevoerd zoals beoogd, zo blijkt uit het interview met het ZVHRR. Het werkproces is voor het ZVHRR goed uit te voeren en past binnen de geplande acht uur waarvoor de medewerker van het ZVHRR is vrijgemaakt.
- ③ Voor de monitoring zijn contactpersonen aangesteld bij het ZVHRR, RN en SHN. De contacten verlopen goed. De contactpersonen van de drie organisaties weten elkaar beter te vinden, waardoor doorgaans snel afgestemd kan worden.
- ③ Sinds najaar 2020 ontvangen de contactpersonen van RN en SHN van het ZVHRR ca. drie maanden vooruit een lijst - welke het ZVHRR heeft ontvangen van het OM - met huiselijk geweldzaken die op de huiselijk geweldzitting van de pilot gepland staan. Voorheen werd de lijst met geplande huiselijk geweldzaken voor de pilot niet zo vroeg van tevoren gedeeld, waardoor de contactpersonen van RN en SHN alsnog zelf achter verdachten en aangevers aan moesten bellen om hen te vragen naar civiele procedures en te attenderen op de mogelijkheid van een combi-zaak. Deze werkwijze werd door de contactpersoon van RN als redelijk omslachtig ervaren. Door de lijst eerder met RN te delen, kan in de gesprekken tussen adviseurs en verdachten in het kader van de adviesrapportages expliciet worden gevraagd naar civiele procedures en kunnen verdachten worden gewezen op de mogelijkheid van een combi-zaak. Doordat de huiselijk geweld-zaak het stempel 'potentiële combi-zaak' heeft, kan de contactpersoon van de RN de adviseurs hierop attenderen. Informatie over civiele procedures wordt vervolgens vermeld in de adviesrapportages die de contactpersoon van de RN vervolgens naloopt. Informatie over de civiele procedures vermeldt de contactpersoon vervolgens in het Excel-bestand, welke weer gedeeld wordt met het ZVHRR. Deze manier van werken vraagt minder tijd van de contactpersonen, omdat nu op voorhand adviseurs op de stempel gewezen worden. Gemiddeld is de contactpersoon van RN twee uur per week kwijt aan de pilot.

² De registratiegegevens zijn voor deze periode niet volledig.

³ In alle drie de zaken ging het om strafzaken die gecombineerd werden met een familierechtelijke zaak

Wat kan beter?

- ③ De monitoring lijkt niet te leiden tot meer combi-zaken ten opzichte van de periode voordat door het ZVHRR werd gemonitord. Uit de gegevens van de rechtbank Rotterdam blijkt dat in de periode 1 oktober 2020 tot 1 maart 2021 op de 29 huiselijk geweldzittingen zeven combi-zaken werden behandeld. Dit betekent - net als uit voorgaande evaluatie bleek - dat minder dan één huiselijk geweld-zaak per huiselijk geweldzitting gecombineerd kan worden.
- ③ Uit de analyse van de registratiegegevens van het ZVHRR blijkt dat in ongeveer de helft van de 83 huiselijk geweldzaken die gemonitord zijn (n=40) geen informatie van RN beschikbaar is waaruit blijkt of een verdachte wel of geen civiele procedure gaat starten en wat de stand van zaken rondom een civiele procedure is. De reden kan zijn dat er wel informatie is gedeeld, maar dat de informatie niet relevant is met betrekking tot het combineren van zaken, of dat de verdachte niet bereikbaar is (geen telefoonnummer of geen gehoor) of gegevens niet blijken te kloppen. In 40 van de 83 zaken ontbreekt informatie van SHN met betrekking tot de aangever. Ook hier geldt dat informatie wel beschikbaar is, maar niet relevant, of dat de aangever niet bereikbaar is, gegevens niet blijken te kloppen of dat de persoon niet bekend is bij SHN. Voor de RvdK geldt dat in 28 van de 83 zaken geen informatie van de RvdK bekend is, bijvoorbeeld omdat betrokkenen niet in het systeem voorkomen.
- ③ Niet alle adviseurs van de RN zijn volgens de contactpersoon van de RN even goed bekend met de pilot, waardoor zij niet allemaal goed weten naar welke informatie zij moeten vragen bij verdachten en welke informatie zij aan verdachten moeten verschaffen. Daardoor is het voor de contactpersoon op basis van de adviesrapportages niet altijd duidelijk of überhaupt naar civiele informatie is gevraagd en of op de mogelijkheid van een combi-zaak is gewezen. Dit betekent dat de contactpersoon regelmatig verdachten moet bellen om navraag te doen over civiele procedures.
- ③ Formeel is het de taak van het OM om informatie aan de aangever te verstrekken, maar die informatieverstrekking is niet altijd toereikend, zo ervaart SHN. Tijdens gesprekken tussen de contactpersoon van SHN en de aangever merkt de contactpersoon dat het voor de aangever niet altijd duidelijk is wat de bedoeling is van de pilot en SHN alsnog informatie moet verstrekken. Hierdoor zijn de gesprekken met de aangever soms lang, omdat er veel vragen door de aangever aan de contactpersoon van SHN worden gesteld. De contactpersoon van SHN is gemiddeld circa vier uur per week met de pilot bezig en doet dit naast haar reguliere werkzaamheden. Volgens de contactpersoon van SHN moet of de informatieverstrekking door het OM worden verbeterd, of moet de informatieverstrekking volledig worden ondergebracht bij SHN. Indien het laatste gewenst is, vraagt dit extra tijdsinvestering van SHN die vooralsnog niet vergoed wordt.
- ③ Het komt regelmatig voor dat een huiselijk geweldzaak niet gecombineerd wordt, omdat in een laat stadium vanuit RN en SHN bekend wordt dat een aangever of verdachte een civiele procedure wil starten of inmiddels heeft gestart, waardoor het OM de keuze maakt om de planning van de huiselijk geweldzitting niet meer aan te passen om vertraging te voorkomen. Door de lijst met potentiële huiselijk geweldzaken circa drie maanden van tevoren te delen met RN en SHN wordt getracht eerder informatie over civiele procedures boven tafel te krijgen zodat er geen problemen ontstaan met de planning. Alsnog komt het regelmatig voor dat informatie over civiele procedures laat bij het OM bekend is.

- ⦿ Uit de registratiegegevens van de griffiers blijkt dat in 25 van de 40 zaken die geregistreerd zijn een reclasseringsrapport aanwezig is, maar in 14 gevallen niet (één geval is onbekend). Niet voor alle ontbrekende reclasseringsrapportages is de reden geregistreerd, maar in drie gevallen wilden de verdachten niet meewerken, één keer was het reclasseringsrapport te laat voor de zitting en vier keer werd de reclasseringsopdracht retour gestuurd. Wat de reden van het retour is, is niet bekend maar het kan mogelijk zijn dat – omdat de reclassering alleen in opdracht van het OM adviesrapportages maakt – het OM geen verzoek voor een adviesrapport heeft ingediend of dat een reclasseringsadvies niet nodig was omdat er nog een recent reclasseringsrapport beschikbaar is.
- ⦿ Een ander punt dat als knelpunt naar voren kwam, maar los staat van de informatieverzameling door het ZVHRR en de dossiercoördinatoren van de rechtbank, heeft betrekking op de planning van strafzaken door de parketsecretaris van het OM. Het uitgangspunt van de pilot geïntegreerde aanpak is dat ook als een verdachte meerdere strafzaken heeft lopen, maar geen civiele procedures, die strafzaken zo veel mogelijk samen op zitting komen. Dit is echter niet altijd het geval, aldus geïnterviewde officieren van justitie. De parketsecretarissen van het OM – die verantwoordelijk zijn voor de planning – zijn zich soms onvoldoende bewust alle zaken van één verdachte zo veel mogelijk samen behandeld moeten worden. Hierdoor komt het voor dat de verdachte nog een andere voorgeleidingszaak op zijn of haar naam heeft staan, maar inmiddels de huiselijk geweld-zaak al op de huiselijk geweldzitting gepland staat. In dat geval kan het OM ervoor kiezen om de dagvaarding in te trekken om op een later moment alsnog alle strafzaken gezamenlijk te behandelen. Volgens de rechtbank Rotterdam wordt soms de keuze gemaakt om dat niet te doen om de voortgang van strafzaken te bewaken. De officieren van justitie geven in het interview aan soms het gevoel te hebben achter de feiten aan te lopen als niet alle lopende strafzaken op één zitting behandeld worden.

Toestemming voor en medewerking aan een combi-zaak

- ⦿ In deze evaluatie is bij SHN en RN nagegaan wat zij denken dat de redenen zijn dat verdachten en aangevers geen toestemming geven voor een combi-zaak. RN zei hierover in een interview dat de voornaamste reden is dat de verdachte aangeeft dat *'hij of zij er dan ook bij is'*. Dat wil zeggen dat de verdachte er bezwaar tegen heeft dat de aangever sowieso aanwezig is als de strafzaak met een civiele zaak gecombineerd wordt, terwijl bij alleen een strafzaak de aangever niet verplicht is om aanwezig te zijn. Ook aangevers vinden het volgens SHN soms te belastend om aanwezig te moeten zijn en zien daarom af van een combi-zaak. Geïnterviewde rechters en respondenten van RN en SHN vermoeden dat de belasting van een combi-zaak maakt dat er door een of beide partijen geen toestemming wordt gegeven.
- ⦿ Wij vroegen ook het ZVHRR om in de registratiegegevens bij te houden voor welke potentiële combi-zaken een aangever en/of verdachte wel of geen toestemming gaf, maar het ZVHRR blijkt hier geen zicht op te hebben en weet niet welke potentiële combi-zaken uiteindelijk als combi-zaak op zitting behandeld worden. Het is overigens geen taak van het ZVHRR om deze informatie tot haar beschikking te hebben, maar het is een aanbeveling om deze informatie wel bij te houden, omdat

het zou helpen om zicht te krijgen op wat het effect van de monitoring van potentiële combi-zaken is.

- ③ Sommige rechters zeggen verder dat zij de indruk hebben dat sommige verdachten denken dat zij door de strafzaak al 2-0 achter staan en bang zijn 'in de civiele zaak met de 'stok' van het strafrecht te worden geslagen'. Twee advocaten die door de rechtbank werden geïnterviewd, geven aan bang te zijn dat de strafzaak en civiele zaak gemengd behandeld worden. Eén advocaat zei in een gesprek met de rechtbank dat hij er "*onvoldoende vertrouwen in had dat de rechter de verschillende procedures volledig op de eigen merites zou behandelen*".
- ③ Daarnaast benoemen rechters en de respondent van RN dat advocaten niet eerder van een combi-zaak hebben gehoord en/of niet altijd op voorhand de meerwaarde inzien van een combi-zaak. In voorgaande evaluatie gaven rechters en juridisch ondersteuners al aan te vermoeden dat sommige advocaten door een gebrekkig beeld van een combi-zaak 'koudwatervrees' hebben. De ervaring van rechters is echter dat zodra zij eenmaal hebben deelgenomen aan een combi-zaak, zij de meerwaarde wel zien.
- ③ Een andere reden die door respondenten van SHN en RN wordt benoemd, is dat vooral verdachten een tweede advocaat voor de civiele zaak niet kunnen betalen. Zo noemt een advocaat in een gesprek met de rechtbank dat zijn cliënt tegen een combi-zaak nee heeft gezegd omdat de verwachting was dat de Raad voor de Rechtsbijstand het verzoek voor toevoeging van een civiele advocaat zou worden afgewezen (omdat het verzoek voor een strafrechtadvocaat al was afgewezen), waardoor de civiele advocaat uit eigen zak betaald moest worden. De verdachte had hier de middelen niet voor. Hierbij moet de opmerking geplaatst worden dat ook bij twee losse procedures twee advocaten nodig zijn, dus in hoeverre een verdachte financieel gunstiger uit is bij twee losse procedures is de vraag. Volgens een advocaat die door de rechtbank werd geïnterviewd is een combi-zaak voor een cliënt juist financieel gunstiger dan twee losse procedures. Wij hebben hier geen onderbouwing voor.⁴

Suggesties voor het verhogen van het aantal combi-zaken

Om het aantal combi-zaken omhoog te brengen lijkt met name meer en herhaalde voorlichting aan alle betrokken ketenpartners gewenst en noodzakelijk, zo blijkt uit de interviews.

- ③ Herhaalde voorlichting aan adviseurs van RN is nodig, zodat zij nog beter in de gesprekken met verdachten in het kader van de adviesrapportages vragen naar civiele procedures, hen wijzen op de mogelijkheden van een combi-zaak en hierover ook rapporteren in de adviesrapportages. Dit knelpunt zou mogelijk kunnen worden ondervangen door te werken met een vaste poule van adviseurs die rapporteren voor de potentiële combi-zaken.

⁴ In een interview met de rechtbank benoemde een advocaat dat de beperktere financiële vergoeding van advocaten voor een combi-zaak een nadeel is van een combi-zaak. Voor de sociale advocatuur geldt een puntenstelsel. Per punt gold in 2019 een financiële vergoeding van €108,57, in 2020 was dat €121,5 en naar verwachting voor 2021 rond de €124 (via: https://www.advocatenorde.nl/nieuws/extra-geld-voor-sociale-advocatuur#:~:text=De%20vergoedingen%20in%20de%20sociale,nu%20108%2C57%20euro%20vergoed.&text=Voor%20elk%20punt%20boven%20die,108%2C57%20plus%20indexatie.)). De advocaat legde uit dat voor een 'losse' civiele zaak voor bijvoorbeeld een OTS 14 punten gelden, maar voor een combi-zaak 11 punten. En als meer zaken tegelijkertijd worden behandeld neemt de vergoeding nog verder af. Dit is volgens de advocaat geen reden om niet mee te willen doen aan een combi-zaak, maar is wel een nadeel.

- ③ Een mogelijkheid om de informatieverstrekking aan aangevers te verbeteren is door in een eerder stadium informatie te verstrekken. Op ZSM is tussen SHN en de aangever al contact vóór de afdoeningsbeslissing (wanneer wordt besloten of er sprake is van een potentiële combi-zaak). Het zou wenselijk zijn als dan al door de medewerker van SHN – als bekend is dat er sprake is van huiselijk geweld – wordt voorgesorteerd op de mogelijkheid van een combi-zaak. Nu wordt pas achteraf door de contactpersoon van SHN die betrokken is bij de monitoring van het ZVHRR contact opgenomen met de aangever en om informatie gevraagd en informatie over de pilot gedeeld. Volgens het SHN is het nodig dat meer collega's van SHN op de hoogte zijn van de huiselijk geweldzitting van de pilot en weten welk type zaken daarop gepland worden. Door in de gesprekken met de aangever vóór het afdoeningsoverleg over civiele onderwerpen te praten, levert dit mogelijk ook waardevolle informatie op ten behoeve van de afdoeningsbeslissing.
- ③ Tevens is voorlichting aan advocaten nodig om hen de meerwaarde van een gecombineerde behandeling te doen inzien. Daarbij is een aandachtspunt om in de informatie die aan advocaten verstrekt wordt te vermelden dat alle zaken op hun eigen merites beoordeeld worden.
- ③ Ook is meer voorlichting aan parketsecretarissen en zaakofficieren nodig om hen er meer van bewust te maken dat alle zaken van één verdachte zo veel mogelijk tegelijkertijd op de huiselijk geweldzitting van de pilot gepland moeten worden, ook als het alleen om strafzaken gaat.

3 Geïntegreerde aanpak op de huiselijk geweldzitting

In voorgaande evaluatie concludeerden wij dat een geïntegreerde behandeling meer is dan alleen het combineren van een strafzaak met een civiele zaak. Ook in een strafzaak over huiselijk geweld is een integrale behandeling mogelijk door aandacht te hebben voor de achterliggende problematiek van het huiselijk geweld en de onderlinge verhoudingen tussen partijen. Toen concludeerden wij dat een integrale behandeling bestaat uit twee aspecten:

- 1 Een integrale blik op het huiselijk geweld.
- 2 Het betrekken van informatie over de context van het huiselijk geweld in de behandeling en afdoening van de strafzaak of combi-zaak.

In de evaluatie van de verlenging van de pilot zijn wij in de interviews verder ingegaan op welke zaken geschikt zijn voor een integrale behandeling, wat een integrale behandeling inhoudt en de mogelijkheid om in huiselijk geweldzaken regie te voeren.

3.1 Welke zaken zijn geschikt voor een geïntegreerde aanpak?

- Geïnterviewde rechters en officieren van justitie zijn het erover eens dat huiselijk geweldzaken in gezinnen met kinderen of tussen (ex-)partners, bij uitstek geschikt zijn voor een geïntegreerde aanpak, al dan niet in combinatie met een civiele zaak.
- Bij huiselijk geweldzaken die gecombineerd behandeld worden met een echtscheiding, zijn met name zaken geschikt waarin partijen niet met elkaar tot afspraken kunnen komen, maar nog geen echtscheidingsverzoek is ingediend of zaken waarin partijen wel gescheiden zijn, maar afspraken niet lopen, aldus geïnterviewde rechters. Naast bovengenoemde zaken zijn volgens rechters en het ZVHRR ook stalkingzaken geschikt.
- Volgens geïnterviewde rechters is het belangrijk dat het strafbare feit of de strafbare feiten niet te lang geleden is/zijn gepleegd. Als de feiten lang geleden zijn gepleegd, is een behandeling op de huiselijk geweldzitting mosterd na de maaltijd. Door zaken snel op zitting te plannen wordt (meer) ellende voorkomen. Bovendien hebben partijen er vaak behoefte aan dat de rechter een knoop doorhakt over bijvoorbeeld de omgang met de kinderen als alles nog vers is. De rechter kan dan een voorlopige zorgregeling afspreken, waarna beide partijen rust hebben om na te denken over hoe het verder moet. In oudere straf- en/of familiezaken kan een behandeling op de huiselijk geweld-zaak ook nuttig zijn, maar dan met name om de dialoog aan te gaan en mensen uit hun 'loopgraven' te krijgen, maar niet om een beslissing te nemen.

Welke zaken zijn minder geschikt voor een geïntegreerde aanpak?

- ⦿ Contra-indicaties voor een behandeling op de huiselijk geweldzitting van de pilot zijn er volgens respondenten niet. Wel vraagt de planning van zaken op een huiselijk geweldzitting aandacht. Dat wil zeggen dat als bijvoorbeeld op voorhand bekend is dat telefonisch een tolk geraadpleegd moet worden, de afweging gemaakt moet worden of dat wenselijk is of de zaak aangehouden moet worden tot een tolk bij de zitting aanwezig kan zijn. Een telefonische tolk kan er namelijk voor zorgen dat door de vertraging in de vertaling, de dialoog tussen alle partijen niet op gang komt en de zitting alsnog intensiever wordt ervaren door de rechter, de officier van justitie en alle andere betrokkenen.
- ⦿ Sommige zaken zijn volgens een geïnterviewde officier van justitie soms zo klip-en-klaar dat het zonde is om deze op een huiselijk geweldzitting van de pilot te behandelen. Dan gaat het bijvoorbeeld om zaken waarin sprake is van een echtscheiding, maar waarbij deze al via een andere weg geregeld is en geen kinderen betrokken zijn. Een enkele keer worden deze zaken wel op een huiselijk geweldzitting van de pilot behandeld, maar doorgaans komen deze voor de reguliere politierechter.

3.2 Invulling van de huiselijk geweldzitting

Inzet op beweging

Zoals gezegd bestaat een integrale behandeling onder andere uit een integrale blik of mindset bij de rechters. De inmiddels drie nieuw betrokken rechters bevestigen dat ook zij met een integrale blik naar de huiselijk geweldzaken op de huiselijk geweldzitting kijken. Naar eigen zeggen zijn zij zich bewust van de dynamiek tussen beide partijen en nemen dit mee in de behandeling van de strafzaak en eventueel de civiele zaak. Een rechter zei hierover:

“Je kijkt niet alleen naar de verdachte en wat hij of zij fout heeft gedaan, maar je kijkt naar wat hem of haar triggert en wat diegene nodig heeft om het gedrag te veranderen. Je gaat niet uit van morele schuldigheid; iemand is niet slecht omdat hij zijn vrouw slaat, hij wordt ergens door getriggerd.”

Volgens de betrokken rechters komt vooral bij de bespreking van de persoonlijke omstandigheden van de verdachte de integrale blik naar voren. Deze persoonlijke omstandigheden blijken doorgaans uit het reclasseringsrapport. Dat is volgens hen het moment *“waarop je als rechter laat blijken dat het fout is wat iemand heeft gedaan, maar dat je ook begrijp hoe de situatie zich heeft ontwikkeld en dat je als rechter wil inzetten op het voorkomen van herhaling”*. Dit bleek ook tijdens onze observaties (zie kader voorbeeld 1).

Voorbeeld 1:

In deze huiselijk geweldzaak staat een verdachte terecht voor een poging tot zware mishandeling van zijn vrouw door kokend water naar haar te gooien. Uit het verhaal van de verdachte en het reclasseringsrapport blijkt dat meneer jaloers is omdat zijn vrouw contact heeft met een andere man. Ook heeft hij financiële problemen en woonde zijn schoonmoeder bij hen in. Daarnaast zijn er zorgen over de dochter van het inmiddels ex-stel. De rechter begrijpt "dat de spanningen hoog opliepen door de situatie". Uiteindelijk legt de rechter meneer onder andere een contact- en locatieverbod op, met uitzondering van contact dat nodig is over de dochter.

Waar de reguliere politierechter vooral kijkt naar wat er is gebeurd en de verdachte daarover rekenschap laat afleggen, kijkt de politierechter tijdens de huiselijk geweldzitting zagezegd ook naar familieverhoudingen en naar de toekomst. Meer dan op een reguliere politierechterzitting zijn de rechters die betrokken zijn bij de pilot erop gericht om mensen in beweging te brengen. Dat wil zeggen dat als mensen bijvoorbeeld in een echtscheidingszaak verwickeld zijn en zich in hun standpunten hebben 'ingegraven', de rechter probeert ruimte te creëren om naar de toekomst te kijken en beide partijen verantwoordelijkheid te laten nemen voor wat er is gebeurd. Dit geldt niet alleen voor combi-zaken, maar ook voor strafzaken die op de huiselijk geweldzitting van de pilot worden behandeld. Zo worden ook in strafzaken door rechters 'civiele onderwerpen' ter sprake gebracht, zoals relatieproblemen, of worden vragen gesteld over de kinderen. Geïnterviewde officieren van justitie merken op dat in strafzaken waarvan zij aanvankelijk dachten dat er niet zo veel mogelijk zou zijn qua interventies, meer mogelijk blijkt zoals partijen die na de zitting aan een mediation in het vrijwillig kader willen starten. Ook in die strafzaken worden door de rechters vaak onderwerpen aangesneden waarmee geanticipeerd wordt op eventuele civiele procedures in de toekomst (zie voorbeeld 2 van geobserveerde zaak in kader).

Voorbeeld 2:

Een mannelijke verdachte stond terecht omdat hij zijn ex-partner mishandeld heeft. Naar eigen zeggen omdat hij zijn kinderen al geruime tijd niet heeft gezien, terwijl hij daar wel recht toe heeft. In deze zaak wordt alleen de strafzaak behandeld, maar de rechter vraagt uitvoerig naar de afspraken die zijn gemaakt over de omgang en het gezag. Volgens de rechter is het ook van belang dat de verdachte en zijn ex-partner wel contact met elkaar moeten hebben vanwege de kinderen en zij samen "nog een hele weg te gaan hebben" aangezien de kinderen nog jong zijn. Bovendien, zo stelt de rechter, wil het niet zeggen dat als er straks een beschikking over het gezag en de omgang ligt, alle problemen voorbij zijn. "De tijd is rijp dat u leert om geduld te hebben en u leert om met elkaar te communiceren en niet de hele tijd op elkaar knopjes drukt. Ik raad u mediation aan om op een normale manier met elkaar te leren praten over de kinderen". Volgens de rechter moet meneer leren tot 10 tellen, omdat "straks als er met uw nieuwe partner een kind komt, en er ontstaat ruzie het weer uit te hand kan lopen en de kinderen niet weer onderdeel moeten worden van een strijd tussen ouders".

Bespreken van informatie op zitting

Tijdens de zitting worden de stukken door de rechter besproken. De betrokken rechters geven in het groepsinterview aan het belangrijk te vinden om open te zijn over de stukken waar ze kennis van hebben

genomen om misverstanden te voorkomen. In principe hebben alle partijen hetzelfde dossier en dezelfde kennis en op basis daarvan wordt hoor- en wederhoor toegepast. Als er informatie ontbreekt vraagt de rechter zelf op zitting uitgebreid naar de situatie van de verdachte op de leefgebieden (huisvesting, wonen/dagbesteding, schulden, psychische problematiek/zorg, middelengebruik). Uit de analyse van de registratiegegevens van de griffiers blijkt dat in 14 van de 40 gevallen informatie van de reclassering ontbrak.

Hoe de stukken ter sprake worden gebracht verschilt per rechter, zo blijkt tijdens de geobserveerde zittingen. De ene rechter benoemt uitgebreid wat in de stukken vermeld staat en de andere rechter kiest er voor om vragen te stellen om te toetsen of de verklaring van de verdachte overeenkomt met hetgeen in het dossier staat. Dit is afhankelijk van de zittingsstijl van de rechter, maar verschilt afhankelijk van het type zaak.

Of in geval van een combi-zaak eerst de strafzaak of eerst de civiele zaak wordt behandeld, bepaalt de rechter op basis van het dossier. De rechter schat op basis van het dossier in hoe een zaak ongeveer zal lopen en beslist over de volgorde. Over het algemeen behandelen rechters eerst de strafzaak als de verdachte heeft bekend. Als veel mitsen en maren aan de zijde van de verdachte worden verwacht, kiezen ze er eerder voor om de civiele zaak eerst te behandelen. De volgorde is echter niet in beton gegoten en hangt ook af van de zittingsstijl van de rechter. Het verschil in zittingsstijl blijkt ook tijdens de observaties van de zittingen. Het is elke keer maatwerk en afhankelijk van de informatie in het dossier. Bij de keuze voor de volgorde weegt de rechter af, zo blijkt uit de interviews, hoe zij partijen het beste in beweging krijgen en of het daarvoor nodig is om eerst de lucht tussen de verdachte en aangever wat te doen opklaren door eerst het strafbare feit af te doen.

Het onderscheid tussen het straf- en civielrecht is echter niet altijd even duidelijk, zo valt op tijdens onze observaties. Waar de ene rechter kiest voor het specifiek benoemen wanneer wordt geschakeld tussen de verschillende juridische domeinen, kiest de andere rechter voor een meer organisch verloop waardoor het in ieder geval als toehoorder niet altijd duidelijk is wanneer de civiele zaak besproken wordt en wanneer de strafzaak. In één combi-zaak viel op dat het voor de verdachte ook niet duidelijk was wat hij allemaal op welke moment kon inbrengen. Zo kreeg de verdachte de mogelijkheid om te reageren op de strafeis van de officier van justitie, maar toen bleek dat hij iets wilde zeggen over de situatie met zijn ex-partner en de kinderen, gaf de rechter aan dat hij zich moest beperken tot wat de impact zou zijn van de straf die de officier van justitie zojuist had geëist. In voorgaande evaluatie noemden geïnterviewde en geïnterviewde advocaten dat zij bang zijn voor vertroebeling van de rechtsgebieden en ook in paragraaf 3.2. kwam naar voren dat een advocaat bang is dat bij combi-zaken de zaken niet op hun eigen merites worden beoordeeld. Daar komt nog bij dat het voor de aangever verwarrend kan zijn om in de strafzaak slachtoffer te zijn, maar in de civiele zaak een gelijkwaardige procespartij. Omdat wij geen aangevers hebben gesproken, kunnen we dit laatste punt niet onderbouwen.

Om de onderliggende problematiek van het huiselijk geweld en de onderlinge dynamiek tussen de verdachte en aangever nog meer inzichtelijk te krijgen, helpt het volgens rechters en officieren van justitie als de aangever aanwezig is – wat in ieder geval het geval is bij een combi-zaak. De kant van de aangever kan in een strafzaak alleen naar voren worden gebracht middels bijvoorbeeld een slachtofferverklaring of als de civiele advocaat van de aangever een schadevergoeding benadeelde partijen heeft ingediend en deze toelicht. Tijdens een combi-zaak is de aangever (doorgaans) procespartij in de civiele zaak en krijgt de aangever de mogelijkheid om zijn of haar verhaal te doen met betrekking tot de jeugdzaak en/of familierechtelijke zaak. De aanwezigheid van de aangever zorgt ervoor dat een meer evenwichtig beeld ontstaat van wat er is voorgevallen en wat er nodig is om herhaling in de toekomst mogelijk te voorkomen. Dat evenwichtige beeld is nodig omdat het volgens officieren van justitie en rechters vaak niet zo is dat het slachtoffer “100% slachtoffer is, maar dikwijls ook een aandeel heeft in de ontstane problematiek”.

Met betrekking tot de vordering benadeelde partijen merken geïnterviewde rechters op dat de vorderingen niet altijd in verhouding staan tot wat er is gebeurd en juist beweging bij betrokken partijen in de weg kan staan. In de vorige evaluatie bleek dit al een aandachtspunt volgens rechters. Volgens hen wordt in een vordering soms de hele problematische geschiedenis betrokken in de vordering en niet alleen datgene wat betrekking heeft op het huiselijk geweldincident waarvoor de verdachte terechtstaat. Een vordering bemoeilijkt de behandeling van de zaak, zeggen rechters, maar dat neemt niet weg dat het het goed recht is van de aangever om een vordering in te dienen. De respondent van SHN zegt hierover dat vaak kort na het incident door aangevers - met de nodige boosheid en verdriet - wordt geroepen dat ze een schadevergoeding willen. Vervolgens wordt het proces in gang gezet om een vordering op te stellen en soms is deze pas vlak voor de zitting gereed of wil de aangever de vordering pas kort voor de zitting indienen. De respondent van SHN merkt echter ook op dat aangevers soms bijdraaien en niet per se een schadevergoeding willen, maar vooral willen dat de rechter weet wat er speelt en wat de impact is van het huiselijk geweld. Het is volgens de respondent van SHN belangrijk dat juridische medewerkers van SHN die helpen bij het opstellen van een vordering beter weten wat tijdens een huiselijk geweldzitting van de pilot wordt besproken en wat het doel is van de pilot. De juridische medewerker moet boven tafel krijgen wat de aangever wil bereiken; een schadevergoeding of gehoord worden. Als het laatste het geval is, is voorlichting aan de aangever van belang over de verschillende mogelijkheden om gehoord te worden. Als de aangever wel de vordering wil indienen, maar tijdens de zitting van gedachte verandert, is het ook belangrijk dat hij of zij door SHN uitgelegd krijgt dat er altijd een mogelijkheid is om de vordering ter plekke in te trekken.

Officieren van justitie merken dat de benadering van de rechter een positief effect heeft op de houding van de procespartijen, zo geven zij aan in een interview. De officieren van justitie doelen hierbij op de houding van de advocaat of advocaten van de verdachte en de aangever. Als voorbeeld wordt een huiselijk geweldzaak genoemd waarbij de advocaat van de aangever aanvankelijk een vordering benadeelde partijen had ingediend (schadevergoeding), maar die op zitting werd ingetrokken omdat de advocaat merkte dat de vordering weer tot escalatie zou leiden, terwijl partijen net weer nader tot elkaar waren gekomen.

Benadering door officieren van justitie

Voor officieren van justitie geldt dat zij er anders in staan dan een rechter, omdat een officier van justitie er ook staat namens het slachtoffer. Maar ook de officieren van justitie kiezen in de pilot een andere benadering dan tijdens een reguliere politierechterzitting, zo geven zij aan in de interviews. Hun eis is nog steeds gericht op vergelding, maar doorgaans wat milder. Hierbij speelt mee dat zij ook beseffen dat het slachtoffer vaak niet volledig slachtoffer is, maar ook een aandeel heeft in de situatie die aan het huiselijk geweld vooraf ging. Daarnaast speelt mee dat een officier van justitie in een combi-zaak meer informatie heeft dan bij alleen een strafzaak. Deze informatie weegt hij of zij ook mee in zijn of haar eis. Officieren van justitie kijken naar eigen zeggen in de pilot hoe zij strafrechtelijke elementen zo in kunnen zetten dat het weer gaat lopen in het gezin. Een officier van justitie zei hierover in een interview:

“In een zaak wilde ik een vrijheidsbeperkende maatregel in het kader van artikel 38c Wetboek van Strafrecht opleggen. Het is voor mij dan van belang om te weten of er eventueel een omgangsregeling ligt of dat deze op zitting zal worden vastgesteld, zodat ik een uitzondering kan maken op een contactverbod als het gaat om de kinderen.”

Dit kwam ook naar voren tijdens de geobserveerde zittingen (zie kader voor voorbeeld 3).

Voorbeeld 3:

In deze huiselijk geweldzaak staat een mevrouw terecht voor bedreiging van haar man – van wie zij wil scheiden – met een mes. De zaak wordt gecombineerd behandeld met de echtscheiding en een ondertoezichtstelling van hun dochter. In het gezin is sprake van langdurige relatieproblemen. Volgens mevrouw komt dit doordat meneer al meerdere vriendinnen heeft gehad sinds zij samen zijn. Bij het gezin is sinds het incident met het mes in 2019 veel hulpverlening betrokken, waaronder het sociaal wijkteam en een praktijkondersteuner. De Raad voor de Kinderbescherming en de zowel de straf- als civiele advocaten van zowel meneer en mevrouw spreken de wens uit om de dochter onder toezicht te stellen, omdat de ouders er met elkaar niet goed uitkomen en een extra paar ogen nodig is om af en toe bij te sturen en knopen door te hakken. Zowel meneer en mevrouw vinden dat er al veel hulpverlening bij het gezin betrokken is. De officier van justitie besluit om geen toezicht door de reclassering voor mevrouw te eisen: “als ik hoor welke hulpverlening al loopt, bemoeien veel mensen zich al met mevrouw. Ik eis daarom geen reclasseringstoezicht”.

Uitspraak: rechtspreken én rechtdoen

Zoals beschreven zetten de rechters tijdens de huiselijk geweldzitting in op het in beweging krijgen van de verdachte en aangever en wordt vooral naar de toekomst gekeken. Dit neemt niet weg dat ook tijdens de huiselijk geweldzitting de verdachte rekenschap moet afleggen over hetgeen wat is gebeurd. Een geïnterviewde advocaat heeft echter de indruk dat doordat op de huiselijk geweldzitting van de pilot meer tijd beschikbaar is en wordt genomen om de onderliggende problematiek van het huiselijk geweld te bespreken, de uitspraak en de ernst van het gebruik van geweld beter bij de verdachte beklijft. Zijn cliënt

had de indruk dat zijn zaak niet als lopende band werk werd afgedaan en dat hem een spiegel werd voorgehouden, waardoor hij meer inzicht kreeg in zijn eigen gedrag.

Naast het rechtspreken, proberen de rechters ook recht te doen aan alle partijen en te komen tot een constructieve uitspraak waarin de verschillende belangen van de verschillende partijen zijn meegewogen (zie kader voor voorbeeld 4).

Voorbeeld 4:

Meneer staat terecht voor stalking van zijn ex-partner in een huiselijk geweldzaak. In de civiele zaak is er een verzoek tot herziening van de omgangsregeling ingediend door de civiele advocaat van meneer. Uit het reclasseringsrapport blijkt dat meneer signalen laat zien van agressieproblemen en de reclassering adviseert een behandeling bij een forensisch psychiatrische polikliniek. Volgens meneer zelf heeft hij geen agressieproblemen, maar is hij gefrustreerd omdat hij zijn kinderen niet mag zien en hij slachtoffer is van de situatie en niet zijn ex-partner. Hij heeft perspectief nodig en wil weten wanneer hij zijn kinderen weer mag zien. De rechter zegt hierover: "meneer, het is het allerbelangrijkste voor u dat u uw kinderen weer ziet. Ik wil kijken hoe bijzondere voorwaarden daaraan kunnen bijdragen. Ik wil daarom voorstellen dat u het met de reclassering gaat proberen en aan de behandeling bij de forensische polikliniek begint. Over 6 tot 9 maanden zien we elkaar weer en kijken we dan wat mogelijk is met betrekking tot de omgang".

Een integrale behandeling van huiselijk geweldzaken en een constructieve uitspraak van de rechter is niet voldoende als de interventies die de rechter oplegt niet of niet snel genoeg worden ingezet of opgestart, zo bleek uit een interview met een advocaat. In de zaak van haar cliënt was besloten dat de rechter geen uitspraak ging doen over het verzoek tot echtscheiding, maar dat meneer en mevrouw met elkaar een mediationtraject zouden starten. Waar voor de uitbraak van het coronavirus direct na zitting op de rechtbank met iemand van het mediationbureau gezamenlijk een mediator werd gekozen, wordt nu achteraf telefonisch afstemming gezocht met de betrokkenen over een mediator. Twee weken na de zitting bleek in de betreffende zaak echter nog geen contact te zijn geweest tussen de cliënt en het mediationbureau. Volgens de advocaat was er bovendien weer van alles gebeurd en had haar cliënt "geen zin meer in mediation". Volgens de advocaat is het juist na een integrale behandeling op zitting van belang dat ook in het traject daarna met interventies snel wordt doorgepakt, of zoals zij zei: 'Je moet het ijzer smeden als het nog heet is', omdat anders teniet wordt gedaan wat tijdens de huiselijk geweldzitting bereikt is.

3.3 Regie in huiselijk geweldzaken

Naar aanleiding van voorgaande evaluatie ontstond bij de rechtbank Rotterdam het idee om in huiselijk geweldzaken regie te gaan voeren. Dit zou betekenen dat zaken sneller op zitting zouden komen, soms al binnen enkele weken, en dat de rechter tijdens een regiezitting zou inventariseren welke organisaties betrokken moeten worden, welke hulpverlening in dat stadium al gewenst is en of er eventueel sprake zou zijn van een combi-zaak. Vervolgens zou op een later moment de inhoudelijke behandeling van de huiselijk

geweldzaak (eventueel in combinatie met andere juridische procedures) worden gehouden. De verwachting was dat de rechter hiermee beter kon inspelen op de achterliggende problematiek in het gezin.

Een van de redenen om regie in huiselijk geweldzaken te voeren, was om het complexe en niet altijd effectief verlopende proces in aanloop naar de zitting bij ZSM/ZVHRR te vervangen en de regie bij de rechtbank te leggen.

Uit de interviews met het OM en de rechtbank Rotterdam is echter gebleken dat regiezaken zoals men deze had voorgesteld (vooralsnog) niet van de grond zijn gekomen. Een officier van justitie, die verantwoordelijk is voor de projectcoördinatie van de pilot namens het OM, vertelde dat zij tijdens haar dienst op ZSM nagaat of er huiselijk geweldzaken geschikt zijn om regie in te voeren, met name als het gaat om civiele procedures. Volgens de officier van justitie zijn er vooralsnog geen geschikte zaken naar voren gekomen waarin het toegevoegde waarde heeft om deze op zeer korte termijn op zitting te brengen. De respondent van het OM zegt hierover in een interview dat in de pilot geïntegreerde aanpak huiselijk geweld al dermate duidelijke afspraken zijn gemaakt, bijvoorbeeld over de rapportages die moeten worden aangevraagd, dat het de vraag is wat regie door de rechter daaraan heeft toe te voegen. Bovendien, zo stelt de respondent, zitten mensen net na het huiselijk geweldincident, als alles nog vers is, helemaal niet te wachten om mediation te starten. Het voordeel dat een zaak pas na enkele maanden op zitting komt, heeft als voordeel dat alles wat bekoeld is. Volgens de rechtbank Rotterdam is de noodzaak om regiezittingen te houden ook afgenomen omdat er weer een officier van justitie is die zich richt op huiselijk geweldzaken, waardoor weer huiselijk geweldzaken op de huiselijk geweldzittingen van de pilot gepland worden.

Ondanks dat regievoering in een vroeg stadium door de rechter niet meer van toepassing blijkt, wordt volgens respondenten van het OM en de rechtbank Rotterdam in huiselijk geweldzaken in de pilot toch regelmatig een vorm van regie gevoerd. Volgens geïnterviewde rechters is het aanhouden van een echtscheidingszaak om mediation te starten of het aanhouden van huiselijk geweldzaak om de resultaten van een behandeling van de verdachte af te wachten, ook een vorm regie. De respondenten van het OM noemen als voorbeeld zaken waarin een verdachte onderzocht had moeten worden door een psycholoog of psychiater, maar waarin dat nog niet is gebeurd. In zo'n zaak kan de rechter ervoor kiezen een zaak op te schorten, maar juist in zo'n zaak heeft het volgens de respondent meerwaarde om de zaak door te laten gaan, alle partijen bij elkaar te laten komen, informatie uit te wisselen en waar nodig de zaak aan te houden. Door de zaak door te laten gaan, voert de rechter in feite regie op de voortgang van de zaak en wordt voorkomen dat het weer maanden duurt voordat een volgende behandeling plaatsvindt vanwege beperkte zittingsruimte.

Een ander voorbeeld is een zaak waarin getuigen gehoord moeten worden. Ook in zo'n geval is het volgens de respondent van het OM nuttig om de zaak kort op zitting te behandelen en de zaak te verwijzen naar de rechter-commissaris die de getuigen moet horen. Ook in dat geval wordt regie gevoerd op de voortgang.

4 Conclusie en aanbevelingen

In lijn met voorgaande evaluatie is de conclusie van de tweede evaluatie dat de problematiek die ten grondslag ligt aan het huiselijk geweld leidend moet zijn in het bepalen van de juridische stappen en de stappen in het vrijwillig kader die nodig zijn, en niet het doel om huiselijk geweldzaken met civiele procedures te combineren. Gebleken is dat dit al grotendeels gebeurt, onder andere door ook in huiselijk geweldzaken zonder civiele procedure meer tijd (1 uur in plaats van 30 minuten) uit te trekken om alle informatie aan bod te laten komen en de kant van het verhaal van de verdachte en aangever te horen. Het zijn met name de huiselijk geweldzaken waar kinderen in het gezin zijn en/of waar sprake is van relatieproblemen of ex-partnergeweld en multi-problematiek die geschikt zijn voor een geïntegreerde aanpak. Hierbij valt op dat het vaak gaat om zaken waarbij het huiselijk geweld een incident is – de druppel – als gevolg van een langdurige strijd tussen twee mensen over de kinderen, de relatie of andere problemen. In dit soort huiselijk geweldzaken heeft de geïntegreerde aanpak meerwaarde doordat voldoende tijd beschikbaar is om naar de oorzaak van het huiselijk geweld te kijken, in plaats van alleen het strafbare feit. Als een strafzaak met een civiele zaak gecombineerd kan worden, moet dat worden gezien als bijvangst, maar niet het doel An sich zijn.

Ook in deze tweede evaluatie blijkt het gecombineerd behandelen van huiselijk geweldzaken met lopende civiele procedures, ondanks extra pogingen via de monitoring door het ZVHRR, lastig. Meer voorlichting aan ketenpartners en verdachten, aangevers en hun advocaten kan bijdragen aan meer bekendheid over de geïntegreerde aanpak en mogelijk tot meer combi-zaken. Het gaat specifiek om meer voorlichting over het doel van een combi-zaak en het verloop van een huiselijk geweldzitting. Hierbij denken wij aan audiovisuele en visuele vormen van voorlichting, zoals animaties, filmpjes en infographics waarin op een eenvoudige en begrijpelijke manier uitleg wordt gegeven.

Wij kunnen geen uitspraken doen over de meerwaarde van de geïntegreerde aanpak op de lange termijn. Een effectstudie vraagt om longitudinaal onderzoek waarbij verdachten en aangevers worden betrokken om van hen te horen wat de huiselijk geweldzitting uiteindelijk voor hen en de thuissituatie heeft opgeleverd, en of er sprake is geweest van recidive. Bovendien is voor uitspraken over het effect van de geïntegreerde aanpak een vergelijking met de behandeling van huiselijk geweldzaken op reguliere politierechterzittingen en de uitspraken die in die zaken worden gedaan noodzakelijk.

Om de aanpak onderdeel te maken van de reguliere werkwijze, en eventueel uit te breiden met alle huiselijk geweldzaken – zoals geopperd door de rechtbank Rotterdam - noemen we een aantal randvoorwaarden. Deze randvoorwaarden hebben enerzijds betrekking op het proces tot aan de zitting en anderzijds op de uiteindelijke geïntegreerde behandeling op zitting. Deze randvoorwaarden zijn een aanvulling op de aanbevelingen uit de eerste evaluatie.

Randvoorwaarden voor proces tot aan de zitting

- ⦿ Door te werken met vaste contactpersonen voor de geïntegreerde aanpak bij de betrokken ketenpartners, kan snel worden afgestemd, ook als het gaat om de monitoring van potentiële combi-zaken. Het werken met vaste contactpersonen is echter ook gelijk een kwetsbaarheid van het werkproces. Door te steunen op deze contactpersonen ontbreekt bij het wegvallen van een van de contactpersonen een schakel in de ketensamenwerking. Dit heeft vervolgens invloed op de volgende stappen in het werkproces. Het verdient verdere uitwerking hoe de ketensamenwerking gewaarborgd kan worden bij het wegvallen van contactpersonen bij een van de ketenpartners.
- ⦿ Om de geïntegreerde aanpak uit te kunnen voeren zoals beoogd, is het van belang dat medewerkers die enigerlei met de aanpak te maken krijgen, herhaald worden voorgelicht over de werkwijze en het doel van de aanpak. Het volstaat niet om ketenpartners slechts eenmalig voor te lichten. De werkwijze vraagt om een periodieke of continue herhaling van de werkwijze.
- ⦿ Ter bevordering van het aantal combi-zaken is het noodzakelijk dat verdachten, aangevers en hun advocaten eveneens herhaaldelijk worden voorgelicht over het doel van de huiselijk geweldzitting en de manier waarop de behandeling wordt vormgegeven. Hierbij is het van belang dat op een aansprekende, laagdrempelige wijze wordt voorgelicht, bijvoorbeeld in de vorm van audiovisuele voorlichting.

Randvoorwaarden voor integrale behandeling op zitting

- ⦿ Om alle benodigde informatie ten behoeve van de combi-zaken samen te brengen, is het van belang om dossiercoördinatoren aan te stellen die zich hiermee specifiek bezighouden. Bovendien spelen de dossiercoördinatoren een belangrijke rol in de afstemming met het OM over de planning van de huiselijk geweldzaken en combi-zaken.
- ⦿ Van rechters vraagt een integrale behandeling op zitting dat zij boven de verschillende domeinen kunnen hangen om vanuit die *helikopterview* te bepalen wat nodig is om bij te dragen aan het voorkomen van herhaling van het huiselijk geweld in de toekomst. Daar is volgens de rechters lef, kennis en ervaring voor nodig. Deze kennis en ervaring is ook vereist, omdat er vaak veel emoties bij de huiselijk geweldzaken komen kijken. Rechters moeten hiermee kunnen omgaan, zodat zij voldoende ruimte aan die emoties bieden en deze tegelijkertijd kunnen kanaliseren. Bovendien moeten rechters – naar eigen zeggen - voor een integrale behandeling graag mensen willen helpen en een hulpverleningshart hebben. Het is aan te raden om met een vaste poule van rechters te werken die over de benodigde kennis en ervaring beschikken.
- ⦿ Van officieren van justitie vraagt een integrale behandeling ook om voldoende zittingservaring en kennis over het doel van de geïntegreerde aanpak en huiselijk geweld in het algemeen. Ook die kennis en ervaring kan worden geborgd door te werken met een vaste poule van officieren van justitie. Bovendien wordt door betrokken officieren van justitie aangeraden om officieren van justitie te betrekken die ervaring hebben met de werkwijze op ZSM, omdat dat een belangrijk onderdeel is van de geïntegreerde aanpak waar informatie opgevraagd en verzameld wordt.

- Tot slot is het van belang om in acht te nemen dat huiselijk geweldzaken vanwege de complexiteit van de onderliggende problematiek en de emoties die daarbij komen kijken, ook impact kunnen hebben op de emotionele beschermlaag van rechters en officieren van justitie. Dit betekent dat het aantal zittingen dat een rechter of officier van justitie per week doet niet meer dan één moet zijn. Met name combi-zaken vragen veel tijd, aandacht en alertheid wat het niet wenselijk maakt om meer dan vier zaken per zitting te behandelen. Een uitbreiding van de huiselijk geweldzitting met alle huiselijk geweldzaken betekent dan ook dat de poule van rechters en officieren van justitie – en griffiers – zal moeten worden uitgebreid. Daarnaast is het de vraag of huiselijk geweld niet net als mensenhandel- of zedenzaken een maximum termijn moet zitten voor het behandelen van deze zaken, gelet op de ernst van de problematiek. Tot slot raden wij aan om een mogelijkheid te creëren waar rechters en officieren van justitie met elkaar over de huiselijk geweldzaken kunnen praten, niet op inhoud maar over de impact.

Bijlage 1 onderzoeksmethoden

Om antwoord te geven op de kernvragen en inzicht te krijgen in de ervaringen van verdachten en slachtoffers en het verloop van de zitting, hebben wij gebruik gemaakt van verschillende onderzoeksmethoden. Onderstaand volgt een beschrijving per ingezette onderzoeksmethoden.

Interviews

- 🕒 ZVHRR: wij interviewden de medewerker van het ZVHRR en de projectcoördinator van de pilot namens het ZVHRR over de informatieverzameling en detectie van multi-problematiek in huiselijk geweldzaken en welke eventuele knelpunten werden ervaren.
- 🕒 Reclassering Nederland (RN): wij spraken met degene die vanuit RN bij de pilot betrokken is en op verzoek van het ZVHRR contact opneemt met de verdachte over eventuele civiele vraagstukken en voorlichting geeft over de mogelijkheid van een combi-zaak. In het interview gingen wij in op de werkwijze van RN en de knelpunten die worden ervaren.
- 🕒 Slachtofferhulp Nederland (SHN): wij spraken met degene die vanuit SHN bij de pilot betrokken is en op verzoek van het ZVHRR contact opneemt met de aangever over eventuele civiele vraagstukken en voorlichting geeft over de mogelijkheid van een combi-zaak. In het interview gingen wij in op de werkwijze van SHN en de knelpunten die worden ervaren.
- 🕒 Openbaar Ministerie (OM): wij spraken in totaal met vier officieren van justitie die betrokken zijn bij de pilot en zowel ervaring hebben met de werkwijze op ZSM en de huiselijk geweldzitting. Wij spraken met hen over hun ervaringen met de werkwijze en de zittingen, de informatie-uitwisseling en eventuele knelpunten die worden ervaren. Ook spraken wij één officier van justitie specifiek over de mogelijkheid om regiezaken op de huiselijk geweldzitting te behandelen.
- 🕒 Rechtbank Rotterdam: in een groepsinterview met vijf rechters (van de in totaal zes), de twee dossiercoördinatoren van de rechtbank en de projectcoördinator spraken wij over het verloop van de huiselijk geweldzitting, welke informatie op zitting beschikbaar en nodig is en de integrale blik van rechters.
- 🕒 Advocatuur: wij spraken drie advocaten die betrokken waren bij een zaak waar wij ter observatie bij aanwezig zijn geweest. Het ging om één advocaat die een verdachte bijstond in de strafzaak (geen combi-zaak) en twee advocaten die de aangeefsters bijstonden in de civiele zaak (wel een combi-zaak). Met hen spraken wij over hun ervaring met de huiselijk geweldzitting en vroegen hen naar de ervaring van hun client.

Documentanalyse

Door de rechtbank Rotterdam is met advocaten gesproken over de reden waarom zij of hun cliënt geen toestemming hadden gegeven voor een combi-zaak. Deze informatie hebben wij meegenomen in onze analyse.

Analyse van registratiegegevens

Om beter zicht te krijgen op de informatie die wordt uitgewisseld in aanloop naar een huiselijk geweldzitting ten behoeve van de detectie van combi-zaken, maar ook om multi-problematiek in kaart te brengen, vroegen wij het ZVHRR en de griffiers van de rechtbank Rotterdam om in een Excel-bestand een aantal gegevens bij te houden. Het bestand werd bijgehouden van 1 oktober 2020 tot 1 maart 2021. In onderstaande tabel is weergegeven welke informatie door beide organisaties werd bijgehouden.

ZVHRR	Rechtbank Rotterdam
⊙ Zittingsdatum	⊙ Soort zaak (straf0, combi- of regiezaak)
⊙ Datum ZSM-melding	⊙ Pleegdatum
⊙ Informatie beschikbaar reclassering ja/nee	⊙ Datum aanhouding of eerste verhoor
⊙ Informatie beschikbaar SHN ja/nee	⊙ Datum dagvaarding
⊙ Informatie beschikbaar Raad voor de Kinderbescherming ja/nee	⊙ Datum huiselijk geweldzitting
⊙ Informatie beschikbaar politie verhoor ja/nee	⊙ Uitspraak strafzaak
⊙ Soort problematiek	⊙ Datum uitspraak civiele zaak
⊙ Overige informatie	⊙ Uitspraak civiele zaak
⊙ Indien potentiële combi-zaak: toestemming verdachte combi-zaak ja/nee + reden weigering	⊙ Rapportage Raad voor de Kinderbescherming/Gecertificeerde Instelling in dossier ja/nee
⊙ Indien potentiële combi-zaak: toestemming slachtoffer combi-zaak ja/nee + reden weigering	⊙ Rapportage reclassering in dossier ja/nee
	⊙ Overige informatie

Deze registratiegegevens zijn aangevuld met registratiegegevens die door de rechtbank aan de onderzoekers zijn verstrekt met betrekking tot het aantal combi-zaken dat in de periode 1 oktober 2020 tot 1 maart 2021 zijn behandeld en het aantal geweigerde combi-zaken.

Observaties van huiselijk geweldzittingen

Wij woonden zes huiselijk geweldzittingen bij om inzicht te krijgen in het verloop van de zittingen, de behandeling door de rechter en de interventies die worden ingezet. Op de zes huiselijk geweldzittingen werden vijf combi-zaken en acht strafzaken behandeld. In één zaak werd een strafzaak aangehouden, maar wel de civiele zaak behandeld.

Beperking bij het onderzoek

Aanvankelijk was het doel om met verdachten en aangevers na de huiselijk geweldzitting telefonisch te spreken over hun ervaring met de huiselijk geweldzitting. Dit bleek in de praktijk niet haalbaar. Vanwege de belasting van de zitting en de beladenheid van het onderwerp was het niet verantwoord om direct na zitting met betrokkenen de spreken. Daarnaast bleek het via hun advocaten lastig om betrokkenen bereid te vinden om deel te nemen aan een kort telefonisch interview. Daarom hebben wij in samenspraak met de rechtbank Rotterdam ervoor gekozen om advocaten te bevragen over hun ervaring en de ervaring van hun cliënt met de huiselijk geweldzitting. Echter, ook onder advocaten viel de respons tegen.

DSP-groep BV
Van Diemenstraat 410
1013 CR Amsterdam
+31 (0)20 625 75 37

dsp@dsp-groep.nl
KvK 33176766
www.dsp-groep.nl

DSP-groep is een onafhankelijk bureau voor onderzoek, advies en management, gevestigd aan de IJ-oeveren in Amsterdam. Sinds de oprichting van het bureau in 1984 werken wij veelvuldig in opdracht van de overheid (ministeries, provincies en gemeenten), maar ook voor maatschappelijke organisaties op landelijk, regionaal of lokaal niveau. Het bureau bestaat uit 40 medewerkers en een groot aantal freelancers.

Dienstverlening

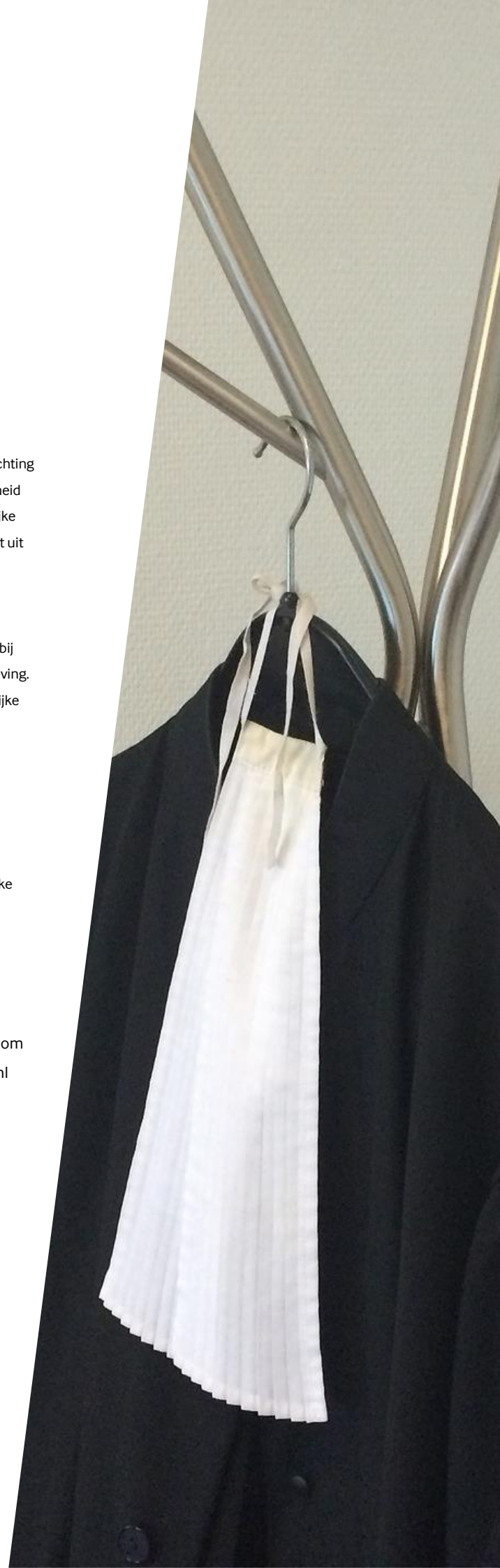
Onze inzet is vooral gericht op het ondersteunen van opdrachtgevers bij het aanpakken van complexe beleidsvraagstukken binnen de samenleving. We richten ons daarbij met name op de sociale, ruimtelijke of bestuurlijke kanten van zo'n vraagstuk. In dit kader kunnen we bijvoorbeeld een onderzoek doen, een registratie- of monitorsysteem ontwikkelen, een advies uitbrengen, een beleidsvisie voorbereiden, een plan toetsen of (tijdelijk) het management van een project of organisatie voeren.

Expertise

Onze focus richt zich met name op de sociale, ruimtelijke of bestuurlijke kanten van een vraagstuk. Wij hebben o.a. expertise op het gebied van transitie in het sociaal domein, kwetsbare groepen in de samenleving, openbare orde & veiligheid, wonen, jeugd, sport & cultuur.

Meer weten?

Neem vrijblijvend contact met ons op voor meer informatie of om een afspraak te maken. Bezoek onze website www.dsp-groep.nl voor onze projecten, publicaties en opdrachtgevers.

Samenvatting

Pieter sloeg Melanie op 4 januari met een glas, maar sloeg Melanie¹ met een kinderslipper of met een slof terug naar Pieter? Volgens de officier van justitie was het een slipper, volgens Melanies advocaat was het een slof. Kun je iemand trouwens mishandelen met een kinderslof? Een interessante vraag, maar daar zou het vanmiddag niet om moeten draaien in de Rotterdamse rechtszaal. 'Dit probleem is veel groter dan een slipper en een glas', vindt politierechter Yolanda Janssen.

(Bron: www.rechtspraak.nl)²

In Nederland behandelt de politierechter lichte huiselijk geweldzaken. Als een verdachte van huiselijk geweld voor de politierechter verschijnt, is er meestal meer aan de hand in het gezin. Denk hierbij aan echtscheidingsproblematiek, kinderen die in hun ontwikkeling worden bedreigd of die veiligheidsrisico's lopen, schuldenproblematiek, psychische problematiek en/of verslavings- en agressieproblematiek. De verschillende soorten problematiek die in een gezin spelen kunnen tot verschillende rechtszaken leiden die verschillende rechters vervolgens apart behandelen. Tijdens de zitting van de politierechter gaat het alleen om de strafrechtelijke behandeling van de huiselijk geweldzaak. De rechter heeft meestal geen inzicht in eventuele andere lopende gerechtelijke procedures en interventies die al zijn ingezet. Dit betekent voor het gezin in kwestie dat wanneer er sprake is van een strafzaak en er ook andere procedures lopen deze niet in samenhang worden beoordeeld.

De rechtbank Rotterdam en het Zorg- en Veiligheidshuis Rotterdam-Rijnmond (ZVHRR), sloegen de handen ineen om verandering aan te brengen in deze situatie. Als onderdeel van het streven van de Rechtspraak naar maatschappelijk effectieve rechtspraak, voeren zij sinds september 2018 de pilot 'Geïntegreerde aanpak huiselijk geweld' uit. Het doel van de pilot is het meer integraal behandelen van huiselijk geweldzaken door strafzaken te combineren met civiele zaken. Deze zaken heten zogeheten combi-zaken en worden op een speciaal daarvoor ingerichte huiselijk geweldzitting behandeld door politierechters met een achtergrond in het jeugd- en/of familierecht. Het gaat hierbij om huiselijk geweldzaken waar maximaal een gevangenisstraf van 1 jaar voor kan worden opgelegd.

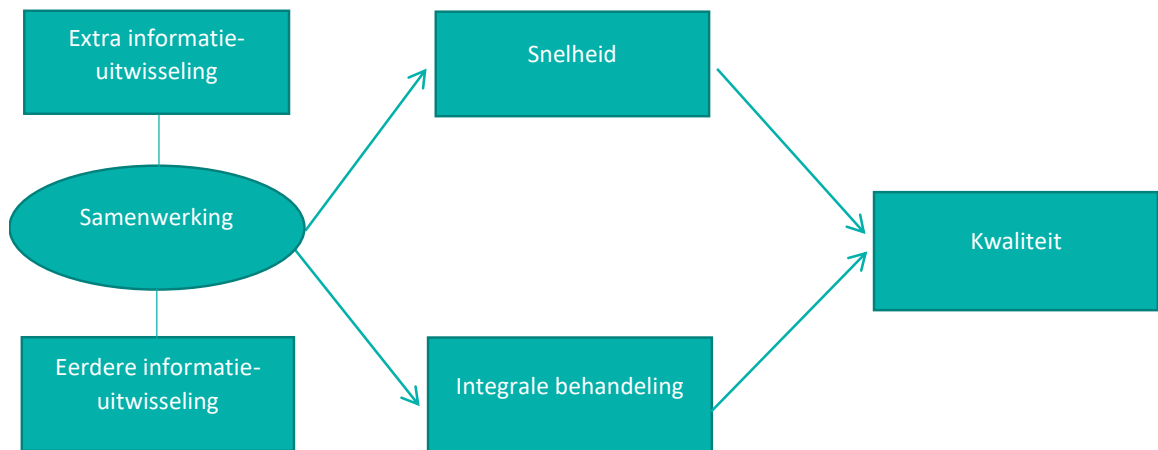
Beoogde effecten van de pilot geïntegreerde aanpak huiselijk geweld

Samen met de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK), het Openbaar Ministerie (OM), de Reclassering Nederland (RN), het Zorg- en Veiligheidshuis Zuid-Holland Zuid (ZVHZHZ) en Veilig Thuis (VT), willen de rechtbank en ZVHRR de samenwerking en informatie-uitwisseling verbeteren.

¹ Dit zijn niet hun echte namen.

² <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Rechtbanken/Rechtbank-Rotterdam/Nieuws/Paginas/Op-de-rol-Niemand-schiet-op-met-een-harde-straf.aspx>.

Daarnaast willen ze strafzaken sneller op zitting brengen en integraal – gecombineerd met civiele zaken – behandelen. De gedachte is dat de ketenorganisaties daarmee de kwaliteit van de rechterlijke interventies vergroten. Ze verwachten dat de interventies dan beter op elkaar aansluiten en op de problematiek en de behoeften in het gezin. De maatschappelijke impact die de ketenorganisaties op de langere termijn met de pilot beogen, is het voorkomen van escalatie en herhaling van huiselijk geweld. We geven in onderstaand figuur weer hoe de beoogde effecten met elkaar samenhangen.

DSP-groep voerde samen met de Universiteit Leiden, in opdracht van de Stuurgroep geïntegreerde aanpak huiselijk geweld, tussen april 2019 en april 2020 een evaluatie uit van deze pilot. De evaluatie bestond uit een proces- en een effectevaluatie. Na aanleiding van de eerste evaluatie en de aanbevelingen die daaruit volgden, is de pilot verlengd. Van oktober 2020 tot maart 2021 voerde DSP wederom een evaluatie van de tweede fase van de pilot uit.

Organisatorische en logistieke voorzieningen voor een geïntegreerde aanpak

In de procesevaluatie van de eerste en tweede fase van de pilot brachten we op basis van deskresearch en interviews met de rechtbank, het Veiligheidshuis en de ketenpartners de aanpassingen in het reguliere werkproces in kaart. Vervolgens gingen we na hoe in de praktijk uitvoering wordt gegeven aan de werkwijze.

Om de doelen van de pilot te bereiken is voorzien in aanpassingen in het werkproces zodat:

- 🕒 Zo vroeg mogelijk informatie beschikbaar is om te bepalen of een huiselijk geweldzaak in aanmerking komt voor de huiselijk geweldzitting en of het een potentiële combi-zaak is;
- 🕒 Deze potentiële combi-zaken binnen drie maanden op een speciale huiselijk geweldzitting worden gepland;

- ⦿ Deze potentiële combi-zaken worden gemonitord door de rechtbank Rotterdam en het ZVHRR op gelijktijdig lopende civiele procedures;
- ⦿ Ketenpartners informatie aanleveren voor de integrale behandeling van de combi-zaken op een speciale huiselijk geweldzitting door een vaste poule van rechters en juridische ondersteuners.

In de tweede fase van de pilot was de belangrijkste wijziging ten opzichte van de eerste fase de monitoringsrol van het ZVHRR. Uit de eerste evaluatie bleek dat de combi-zaken werden gemist doordat alleen door de rechtbank Rotterdam zaken monitorden die op de huiselijk geweldzitting gepland stonden. Echter, de rechtbank had geen zicht op eventuele ontwikkelingen in deze zaken waar ketenpartners van het ZVHRR wel van de op hoogte waren. Zodoende besloten de ketenorganisaties om ook het ZVHRR een monitoringsrol toe te bedelen. Het uitgangspunt van de monitoring was om meer combi-zaken te detecteren. De monitoring hield in het kort in dat de medewerker van het ZVHRR contact opnam met de RN en SHN over ingeplande zaken op de huiselijk geweldzitting. De RN en SHN namen vervolgens contact op met respectievelijk de verdachte en de aangever. Bij hen gingen zij na of er voornemens waren om een civiele procedure te starten en om hen in dat geval voor te lichten over de mogelijkheid van een combi-zaak.

Hoeveel huiselijk geweldzaken zijn als combi-zaken behandeld?

Tussen september 2018 en maart 2020 zijn in de pilot 28 combi-zaken behandeld op een huiselijk geweldzitting. Dit is gemiddeld minder dan één combi-zaak per zitting. Dit aantal is lager dan van tevoren verwacht. Op basis van een voormeting verwachtte de rechtbank en ZVHRR twee combi-zaken per week. Het bleek lastig om potentiële combi-zaken te detecteren en vervolgens te monitoren of er daadwerkelijk een civiele procedure tegelijkertijd met de strafzaak behandeld kan worden. Redenen daarvoor zijn dat procedures niet altijd gelijk lopen, verdachten en aangevers geen toestemming geven voor een integrale behandeling in een combi-zaak of dat er – ondanks dat er sprake is van problematiek – toch geen civielrechtelijk verzoek wordt ingediend. De verwachting van twee combi-zaken per week bleek niet realistisch. De zittingscapaciteit die was gereserveerd voor combi-zaken is wel door de rechtbank en het OM benut voor de behandeling van huiselijk geweldzaken en deze zaken zijn op die zitting ook anders behandeld dan op een reguliere politierechterzitting. Ook nadat in de tweede fase van de pilot het ZVHRR in samenwerking met RN en SHN potentiële combi-zaken is gaan monitoren, bleef het aantal combi-zaken achter op de verwachting. Tussen oktober 2020 en maart 2021 zijn er 29 huiselijk geweldzittingen geweest en zijn in totaal zeven zaken gecombineerd behandeld. Dit is minder dan een per week. Daarnaast waren er nog 13 huiselijke geweldzaken die gecombineerd konden worden, maar waarvoor de aangever (n=8) of de verdachte (n=5) geen toestemming gaven. We concluderen dat de monitoring door het ZVHRR niet tot een toename leidt in het aantal combi-zaken.

Effecten van de geïntegreerde aanpak

In de effectevaluatie richtten wij ons op de korte termijneffecten. De looptijd van de pilot is te kort om ook te kijken naar de effecten op langere termijn, bijvoorbeeld wat betreft recidive. De effecten zijn vooral kwalitatief in kaart gebracht.

Samenwerking

In de pilot is de samenwerking tussen het ZVHRR en de rechtbank vergroot. Ook is de samenwerking tussen de rechtbank en het OM vergroot. Door de pilot is er vanuit beide kanten beter zicht op elkaars werkwijze. Binnen het ZVHRR was voorafgaand aan de pilot al een goede samenwerking tussen de ketenpartners. Door de pilot is deze samenwerking met betrekking tot de aanpak van huiselijk geweld verder verbeterd.

Het is in de pilot grotendeels gelukt om eerder informatie beschikbaar te hebben, om zo potentiële combi-zaken op het spoor te komen en om relevante informatie eerder beschikbaar te hebben voor de behandeling van de huiselijk geweldzaken op zitting. Zo is in de processen-verbaal van de pilot informatie opgenomen over de gezinssituatie en eventuele echtscheidings- of gezinsproblematiek. Dit maakt de identificatie van potentiële combi-zaken op ZSM beter mogelijk. Ook voor de behandeling van de zaak op de huiselijk geweldzitting is meer informatie beschikbaar. Zo wordt er voor alle huiselijk geweldzaken (combi-zaken en strafzaken zonder civiele zaak) altijd een adviesrapportage van de reclassering gevraagd door het OM, welke normaliter alleen wordt opgevraagd door de officier van justitie als hij of zij dat nodig vindt. Een aandachtspunt – hoewel dit in de loop van de pilot verbeterd is – is het ontbreken van informatie van VT in sommige adviesrapportages van RN. Voor de rapportages van de RvdK geldt dat het de RvdK vanwege wachtlijsten niet altijd lukt om de rapportage tijdig aan te leveren ten behoeve van de zitting, maar er zijn afspraken gemaakt om dit knelpunt te verbeteren.

Naast de informatie die door ketenorganisaties ten behoeve van de huiselijk geweldzitting wordt aangeleverd, vragen rechters meer dan tijdens reguliere politierechterzittingen naar de situatie in het gezin. Zo brengen rechters in alleen strafzaken ook civiele onderwerpen - zoals de omgang met de kinderen - aan bod om een totaalbeeld te krijgen van de gezinssituatie. Deze informatie hebben rechters nodig om beter in te kunnen spelen op de achterliggende problematiek. Bovendien voelen betrokkenen zich door de dialoog die rechters met hen aangaan meer gehoord.

Snelheid

Tijdens de pilot zijn alle zaken die worden aangemeld voor de huiselijk geweldzitting binnen drie maanden op zitting gepland. Dit is sneller dan bij reguliere politierechterzittingen. We maken hierbij wel de kanttekening dat sneller op zitting komen niet hoeft te betekenen dat er sneller uitspraak wordt gedaan. Rechters vermoeden dat zij in de pilot huiselijk geweldzaken vaker aanhouden om een vinger

aan de pols te houden. In de periode tot de volgende zitting wordt dan gestart met bijvoorbeeld mediation of hulpverlening.

Integrale behandeling

Zoals eerder gezegd, is het aantal combi-zaken dat op een huiselijk geweldzitting is behandeld tijdens de looptijd van beide evaluaties lager dan verwacht. Als we integrale behandeling definiëren als het aantal combi-zaken, dan is dat doel van de pilot niet gehaald. Tijdens de pilot werd echter steeds duidelijker dat integrale behandeling van huiselijk geweldzaken meer is dan alleen het combineren van verschillende juridische procedures. Een integrale aanpak is namelijk ook mogelijk in strafzaken, waar gelijktijdig geen civiele procedure loopt. Ook die zaken behandelen rechters integraal door civiele onderwerpen aan te snijden, zoals relatieproblemen of problemen met de omgang met de kinderen. Rechters behandelen de huiselijk geweldzaken vanuit het besef dat er bij huiselijk geweld – ook als er geen civiele zaak wordt behandeld – vaak meer aan de hand is dan het incident waarvoor de verdachte terechtstaat. Met dat in gedachten zijn rechters tijdens de huiselijk geweldzitting erop gericht niet alleen informatie te verzamelen die ze nodig hebben voor het afdoen van de strafzaak. Ze zijn ook gericht op het verzamelen van informatie die ze nodig hebben om met de juridische interventies bij te dragen aan een oplossing voor het verminderen van de onderliggende problematiek. Waar de reguliere politierechter vooral kijkt naar wat er is gebeurd en de verdachte daarover rekenschap laat afleggen, kijkt de politierechter tijdens de huiselijk geweldzitting zogezegd ook naar familieverhoudingen en naar de toekomst. Meer dan op een reguliere politierechterzitting zijn de rechters naar eigen zeggen erop gericht mensen in beweging te brengen. Dat wil zeggen dat als mensen in een echtscheidingszaak verwickeld zijn en zich in hun standpunten hebben 'ingegraven', de rechter probeert ruimte te creëren om naar de toekomst te kunnen kijken en beide partijen verantwoordelijkheid te laten nemen voor wat er is gebeurd. Ook als er alleen een strafzaak op een huiselijk geweldzitting gepland staat, kan met een meer integrale blik op efficiëntere wijze naar oplossingen voor het conflict of de problematiek worden gekeken. Om een integrale aanpak in brede zin mogelijk te maken, is specifieke deskundigheid bij rechters en officieren van justitie – maar eigenlijk bij alle ketenorganisaties – nodig.

Een integrale behandeling wordt bevorderd als:

- ① Er voldoende tijd op een zitting beschikbaar is: voor zowel combi- als strafzaken minimaal één uur.
- ② De aangever op zitting aanwezig is – wat in ieder geval zo is bij een combi-zaak. De aanwezigheid van de aangever zorgt ervoor dat een meer evenwichtig beeld ontstaat van wat er is voorgevallen en wat er nodig is om herhaling in de toekomst mogelijk te voorkomen. Bovendien is de aangever doorgaans niet alleen maar slachtoffer, maar heeft ook een aandeel in de ontstane problematiek.
- ③ Juridisch medewerkers van SHN op de hoogte zijn van het doel van de geïntegreerde aanpak om bij de aangever te toetsen of hij of zij daadwerkelijk een schadevergoeding wil indienen of hij of

zij vooral gehoord wil worden door de rechter. Schadevergoedingen kunnen namelijk de dialoog die de rechter tijdens een huiselijk geweldzitting probeert te creëren in de weg staan.

Kwaliteit van rechterlijke interventies

De resultaten van het onderzoek maken aannemelijk dat de kwaliteit van rechterlijke interventies is vergroot. De rechters stemmen de rechtelijke interventies op elkaar af en op interventies in het vrijwillig kader en de achterliggende problematiek. Bij politierechterzittingen en civiele zaken (zonder strafzaak) kan het voorkomen dat de rechter een uitspraak doet die bijt met eerdere uitspraken die zijn gedaan, al dan niet in het andere rechtsgebied. In een combi-zaak is het mogelijk om interventies op elkaar af te stemmen, door bijvoorbeeld de civiele zaak aan te houden en uitspraak te doen over de omgangsregeling, afhankelijk van de effecten van een behandeling voor agressieproblemen die is opgelegd als bijzondere voorwaarde in de strafzaak. Hierbij moeten wij de kanttekening plaatsen dat in dit onderzoek geen analyse is uitgevoerd op de interventies die zijn ingezet. Ook was er geen vergelijking mogelijk tussen interventies die worden ingezet tijdens de huiselijk geweldzitting en tijdens een reguliere politierechterzitting.

Het kunnen afstemmen op elkaar van interventies, vraagt bij rechters om kennis van de verschillende rechtsgebieden en van de sociale kaart. Daarnaast moeten rechters in staat zijn om een dialoog aan te gaan met betrokkenen. Door de tijd die rechters op zitting nemen om die dialoog te creëren en eenieders perspectief te horen, voelen verdachten en aangevers zich meer gehoord en lijkt uitspraak van de rechter beter te bekliven bij de verdachte. De rechterlijke interventies zijn naast straffen gericht op het herstellen van de veiligheid in het gezin en op hulpverlening. In de uitspraken worden zoveel mogelijk de belangen van de verschillende partijen meegewogen, maar dit neemt niet weg dat de verdachte altijd rekenschap moet afleggen voor wat hij of zij heeft gedaan.

Naar aanleiding van voorgaande evaluatie ontstond het idee om de rechter in huiselijk geweldzaken een regierol toe te bedelen. Deze regierol zou inhouden dat huiselijk geweldzaken binnen zeer korte termijn (na enkele weken) op zitting zouden komen en dat de rechter zou inventariseren wat in die zaak nodig zou zijn en vervolgstappen zou bepalen. Deze regierol is niet van de grond gekomen. In de onderzochte periode zijn geen huiselijk geweldzaken door het OM aangemerkt als geschikt voor een regiezitting. Er waren geen zaken waarin het meerwaarde had om de strafzaak op zeer korte termijn op zitting te brengen. De deelnemers aan de pilot vragen zich bovendien af wat de toegevoegde waarde is van een dergelijke regierol door de rechter, omdat er al dermate duidelijke afspraken zijn gemaakt over het aanleveren van een reclasseringsrapport en het versneld aanleveren van raadsonderzoeken door de RvdK. Ook is de verwachting dat verdachten en aangevers niet altijd zitten te wachten om net na het huiselijk geweldincident, als alles nog vers is, met bijvoorbeeld mediation te starten. Dit neemt niet weg dat er tot op zekere hoogte wel regie werd gevoerd. Zo werd door rechters beslist om strafzaken aan te houden om de resultaten van een behandeling af te wachten alvorens hij of zij een beslissing zou

nemen over de omgang. Door de helicopterview van de rechter kan hij of zij regievoeren, een vinger aan de pols houden en interventies op elkaar afstemmen. Dit wordt door deelnemers aan de pilot als waardevol omschreven en als een verbetering van de kwaliteit van de inzet van (rechterlijke) interventies.

Lessen en aanbevelingen voor doorontwikkeling van de aanpak

Hoewel het nog te vroeg is om conclusies te trekken over het effect van een integrale behandeling op de problematiek in een gezin, zijn we van mening dat de pilot goede aanknopingspunten biedt voor de toekomstige aanpak van huiselijk geweldzaken. Zowel de eerste als de tweede evaluatie laten zien dat het combineren van huiselijk geweldzaken lastig is en veel personele capaciteit vraagt. Dit onderschrijft de conclusie dat de focus van de geïntegreerde aanpak vooral moet liggen bij het inspelen op de achterliggende problematiek van het huiselijk geweld – waarbij het combineren van de strafzaak met een civiele zaak bijvangst is. Het inspelen op de achterliggende problematiek zorgt ervoor dat mensen in beweging komen en de uitspraken die worden gedaan, met name in de strafzaak, beter lijken te bekliven.

Ten behoeve van de doorontwikkeling van de geïntegreerde aanpak doen we een aantal aanbevelingen:

- ① Om de geïntegreerde aanpak uit te kunnen voeren zoals beoogd, is het van belang dat medewerkers die enigerlei met de aanpak te maken krijgen, herhaald worden voorgelicht over de werkwijze en het doel van de aanpak. Het volstaat niet om ketenpartners slechts eenmalig voor te lichten, maar de werkwijze vraagt om een periodieke of continue herhaling van de werkwijze.
- ② Mocht er voor gekozen worden om in te blijven zetten op combi-zaken, dan verdient het aanbeveling om meer in te zetten op voorlichting van verdachten en aangevers. Hierbij denken wij aan interactief, (audio)visueel voorlichtingsmateriaal om met name bij verdachten en aangevers het idee dat een combi-zaak vooral een belasting is, weg te nemen.
- ③ Ongeacht of huiselijk geweldzaken gecombineerd behandeld worden, vraagt de geïntegreerde werkwijze om betrokkenheid van rechters en officieren van justitie die voldoende zittingservaring en kennis over het doel van de geïntegreerde aanpak hebben en over huiselijk geweld in het algemeen. Dit kan geborgd worden door te werken met vaste poules van rechters en officieren van justitie. Bovendien wordt door betrokken officieren van justitie aangeraden om officieren van justitie te betrekken die ervaring hebben met de werkwijze op ZSM, omdat dat een belangrijk onderdeel is van de geïntegreerde aanpak waar informatie opgevraagd en verzameld wordt. Bij het werken in vaste poules moet in acht worden genomen dat huiselijk geweldzaken complexe zaken zijn en de behandeling op zitting intensief is voor rechters en officieren van justitie. Bovendien gaat het om vaak emotionele zaken met veel impact voor de aangever en eventuele kinderen, maar ook voor de verdachte. Het is daarom aan te raden om

niet meer dan vier zaken per zitting te plannen. Daarnaast is het de vraag of huiselijk geweld niet net als mensenhandel- of zedenzaken een maximum termijn moet zitten voor het behandelen van deze zaken, gelet op de ernst van de problematiek. Tot slot raden wij aan om een mogelijkheid te creëren waar rechters en officieren van justitie met elkaar over de huiselijk geweldzaken kunnen praten, niet op inhoud maar over de impact.

- 🕒 Naast kennisborging bij het OM en de rechtbank, bevelen wij aan om ook bij de andere betrokken ketenpartners te werken met vaste contactpersonen ten behoeve van kennisborging en snelle afstemming. Dit is tegelijkertijd een zwakte van het werkproces op het moment dat een contactpersoon wegvalt. Het verdient verdere uitwerking hoe ketensamenwerking geborgd kan worden indien contactpersonen wegvallen.
- 🕒 Tot slot is een belangrijke randvoorwaarde dat er voldoende tijd wordt uitgetrokken op zitting om combi-zaken én strafzaken (zonder civiele procedure) te behandelen. Alleen met voldoende tijd hebben rechters de mogelijkheid om de dialoog met betrokkenen aan te gaan en in kaart te brengen welke rechterlijke interventies aansluiten bij de problematiek in de relatie of het gezin.

Beide evaluaties bieden aanknopingspunten voor de doorontwikkeling van de geïntegreerde aanpak. De geïntegreerde aanpak lijkt een waardevolle bijdrage te leveren aan de aanpak van huiselijk geweld. Om echter nog beter zicht te krijgen op de lange termijneffecten van de geïntegreerde aanpak is longitudinaal onderzoek nodig. Om de meerwaarde te bepalen ten opzichte van de behandeling van huiselijk geweldzaken op reguliere politierechterzittingen, is een vergelijking met de behandeling op die zittingen met de behandeling op de huiselijk geweldzittingen nodig. Daarnaast is het ook in de tweede evaluatie niet haalbaar gebleken om het perspectief van verdachten en aangevers mee te nemen. Vervolgonderzoek moet zich richten op het perspectief van verdachten en aangevers om van hen te horen wat de huiselijk geweldzitting uiteindelijk voor hen en de thuissituatie heeft opgelegd en of er sprake is geweest van recidive.